

TVÄRVILLKOR

2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Vad menas med tvärvillkor	5
1.1	Villkoren gäller de flesta jordbruksstöd.....	6
1.2	Det finns en guide om tvärvillkor	7
1.3	Vilka villkor tas upp i guiden	7
2	Krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden	8
2.1	Nytt år 2022.....	8
2.2	Lämna dikes- och åkerrenar och se till att jordmånen är i skick	8
2.3	Bekämpa flyghavre och jätteloka	9
2.4	Odla enligt god jordbrukarsed.....	9
2.5	Sköt om trädesåkrar	12
2.6	Bevara landskapet särdrag	15
2.7	Ta reda på om du behöver tillstånd att ta bevattningsvatten	15
2.8	Skydda grundvattnet	15
3	Föreskrivna verksamhetskrav gällande miljöfrågor	18
3.1	Hantera stallgödsel och gödselmedel med omsorg	18
3.1.1	Följ bestämmelserna om lagring av stallgödsel.....	18
3.1.2	Lagring av torrgödsel vid exceptionella situationer	20
3.1.3	Följ konstruktionskraven	20
3.1.4	Följ begränsningarna för spridning av stallgödsel	20
3.1.5	Följ de maximala kvävemängderna	21
3.1.6	Låt göra en stallgödselanalys med fem års mellanrum och för bok.....	22
3.2	Skydda naturen.....	22
3.2.1	Bevara jordbruksmarkernas naturvärden	22
3.2.2	Försämra inte naturvärdena på natura 2000-området	23
4	Föreskrivna verksamhetskrav gällande folkhälsa, djurhälsa och växtskydd	26
4.1	Använd och förvara växtskyddsmedlen rätt.....	26
4.1.1	God växtskyddspraxis	26
4.1.2	Användning av växtskyddsmedel på gården	26
4.2	Ha omsorg om fodersäkerheten.....	28
4.2.1	Fodersäkerhet.....	29
4.2.2	Krav på foderbokföring i tvärvillkor.....	34
4.2.3	Anskaffning av foder från registrerade eller godkända foderföretagare	35
4.3	Producera trygga livsmedel	35
4.3.1	Krav på primärproduktionsställen	36

4.3.2 Förbjudna ämnen, tillåtna veterinärmedicinska läkemedel och bokföring över läkemedelsbehandling	39
4.3.3 Rester av växtskyddsmedel	41
4.4 och registrering av djur.....	42
4.4.1 Krav på märkning och registrering av djur	42
4.4.2 Anvisningar för märkning och registrering av djur efter djurart	43
4.4.3 Terminologi.....	43
4.5 Djursjukdomar	44
4.5.1 TSE-sjukdomar	44
4.5.2 TSE-sjukdomar vid handel på den inre marknaden och vid import från andra än EU-medlemsstater..	44
5 Föreskrivna verksamhetskrav som gäller djurens välbefinnande	47
5.1 Tvärvillkorens krav på djurens välbefinnande enligt djurskyddslagen och djurskyddsförordningen	47
5.1.1 Kontroller av nötkreatur, svin, får, getter och värphöns.....	48
5.1.2 Kontroller av andra produktionsdjur	49
6 Hur övervakas iakttagande av kraven?.....	50
7 Rådgivning om tvärvillkoren	53
8 Vad bygger tvärvillkoren på?	54
8.1 Krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden	54
8.2 Föreskrivna verksamhetskrav	54

1 Vad menas med tvärvillkor

Tvärvillkoren är en uppsättning grundläggande krav som måste följas som villkor för de flesta jordbruksstöden. Tvärvillkoren består av **krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden samt föreskrivna verksamhetskrav** som anknyter till odlingen. De föreskrivna verksamhetskraven hänför sig till miljöfrågor, folkhälsa, växtskydd samt djurens hälsa och välbefinnande.

Med hjälp av checklistan i bilagan kan du kontrollera om de krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden samt föreskrivna verksamhetskrav i anslutning till miljön som beskrivs i denna guide har följts upp på din gård. Guiden uppdateras kontinuerligt och den senaste uppdateringen finns på landskapsregeringens webbplats.

Den helhet som tvärvillkoren utgör

Krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden

- Dikes- och åkerrenar och jordmånens skick
- Bekämpning av flyghavre och jätteloka
- Odling enligt god jordbrukarsed
- Skötsel av trädesåkrar
- Landskapets särdrag
- Tagande av bevattningsvatten
- Skötsel av permanenta betesmarker
- Skydd av grundvatten

Föreskrivna verksamhetskrav

Miljö

- Hantering och lagring av stallgödsel och gödselmedel
- Naturskydd på jordbruksmark

Folkhälsa, djurhälsa och växtskydd

- Märkning och registrering av djur
- Användning av växtskyddsmedel
- Livsmedelssäkerhet
 - Hygien för primärproduktion
 - Förbjudna ämnen för produktionsdjur, rester av växtskyddsmedel och djurläkemedel, läkemedelsbokföring
- Foder
- Djursjukdomar
 - Import och export
 - TSE-sjukdomar

Djurens välbefinnande

1.1 Villkoren gäller de flesta jordbruksstöd

När du ansöker om jordbruksstöd som helt eller delvis finansieras av EU måste du känna till och följa tvärvillkoren. Nedan finns de stöd som förutsätter att man följer villkoren i denna guide. Förutom tvärvillkoren har stöden också egna villkor som är mer krävande än tvärvillkoren.

Den sökandes all jordbruksmark och jordbruksutövning berörs av tvärvillkoren. Man måste följa tvärvillkoren under hela kalenderåret (1.1 – 31.12). När du ansöker om jordbruksstöd är du ansvarig för att tvärvillkoren följs under hela kalenderåret även om ett skifte inte är i din besittning hela tiden. Om besittningen av ett skifte ändras under kalenderåret ska du vid behov skriftligt säkerställa med den andra parten att tvärvillkoren följs. Vid en eventuell försummelse påförs tvärvillkorssanktionen den jordbrukare som ansökte om stöden det aktuella året

Vad menas med jordbruksmark

Med jordbruksmark menas arealen av odlad åker, permanenta grödor, permanenta gräsmarker och betesmarker.

Man övervakar att tvärvillkoren följs genom kontroller som utförs med gårdsbesök och på basis av uppgifterna i sökandens ansökningsblanketter. Försummelser av tvärvillkor som upptäckts vid kontrollerna minskar samtidigt beloppet av alla stöd som listas nedan.

För alla stöd som listas nedan krävs att man följer tvärvillkoren.

Stödformer

- Grundstöd
- Förgröningsstöd
- Stöd till unga jordbrukare
- Bidrag för jordbruksgrödor
- Bidrag för mjölkkor
- Bidrag för nötkreatur
- Får- och getbidrag
- Miljöersättning
- Ersättning för ekologisk produktion
- Kompensationsersättning

Foto: Catharina Henriksson

1.2 Det finns en guide om tvärvillkor

Den här guiden baserar sig på Livsmedelsverket guide ”Tvärvillkor” som finns på webbplatsen www.livsmedelsverket.fi/sv

Texten har bearbetats av Ålands landskapsregering utgående från de bestämmelser som är gällande på Åland för år 2021.

Om det blir ändringar i tvärvillkoren eller i övervakningen av dem beskrivs ändringarna i Landsbygdsverkets årliga ansökningsguide. Endast gällande författningar är officiella juridiska källor.

1.3 Vilka villkor tas upp i guiden

De tvärvillkor som behandlas i guiden anknyter till skötsel och användning av jordbruksmark, folkhälsa, djurhälsa och växtskydd samt djurens välbefinnande. Guiden redogör för kraven på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden samt föreskrivna verksamhetskrav. Dessa anknyter till omsorgsfull lagring och användning av stallgödsel, skydd för fåglar och skydd av naturtyper, märkning och registrering av djur, användning av växtskyddsmedel, livsmedelssäkerheten, foder, djursjukdomar samt djurens välbefinnande. Dessa krav har som mål att bibehålla åkrarna i gott odlingskick, bevara de permanenta betesmarkerna öppna, undvika utsläpp till vattendragen och upprätthålla naturens mångfald, att livsmedel och foder som produceras på gårdarna är säkra och att produktionsdjuren mår bra.

Sökanden ska ha kännedom om tvärvillkoren. Ta hänsyn till tvärvillkoren exempelvis när du

- planerar sådd, gödsling och växtskyddsåtgärder
- odlar
- utför istandsättningsåtgärder på jordbruksmark
- bekämpar flyghavre
- lagrar och sprider stallgödsel
- odlar på grundvattenområden
- odlar på Natura 2000-områden
- använder ytvatten och/eller grundvatten till bevattning
- producerar produkter som ska användas som livsmedel eller foder
- håller produktionsdjur.

Foto: Annika Hollsten

2 Krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden

Omfattar följande punkter:

1. Dikes- och åkerrenar, skyddsremsor och jordmånens skick
2. Bekämpning av flyghavre och jätteloka
3. Odling enligt god jordbrukarsed
4. Skötsel av trädor
5. Bevarande av landskapselement
6. Tagande av bevattningsvatten
7. Skötsel av permanenta betesmarker och permanenta gräsmarker
8. Skydda grundvattnet

2.1 Nytt år 2022

De ändringar som gjorts finns markerade i texten med ett sträck i höger marginal.

Ändringar i användning en av bearbetat animaliskt protein som foder eftersom den sk. TSE-förordningen har ändrats.

Förvaringstiderna för journaler har ändrats lite i och med ändringen av jord- och skogsbruksministeriets förordning 318/2021. I anslutning till detta slopades också de separata kraven för sammanlagt antal bakteriekolonier och celltal i behandlad mjölk som säljs direkt till konsument.

Krav på märkning och registrering av djur

Storleken på det stöдавdrag som orsakas av försummelse av tvärvillkor beräknas utifrån det totala stödbeloppet för det år eller de år då försummelsen skedde. Tidigare har påföljden beräknats utifrån det totala stödbeloppet för det år då försummelsen upptäcktes, oberoende av när den de facto skedde. Ändringen beror på EU-domstolens dom C-361-19.

2.2 Lämna dikes- och åkerrenar och se till att jordmån är i skick

Lämna en minst **1 meter bred ren** längs vattendrag och utfallsdiken enligt 11 § statsrådets förordning 4/2015. Mät dikesrenens bredd från dikeskanten i riktning mot jordbruksskiftet. En ren får varken bearbetas, gödslas eller behandlas med bekämpningsmedel. För åkerrenar eller skyddsremsor i närhet av vatten (sjöar, brunnar) förekommer andra rekommendationer och villkor gällande gödsel och bekämpningsmedel. Observera att för att få miljöersättning krävs att skyddsremsan är **3 meter**. Se även vad det står på bekämpningsmedelsförpackningen.

Vid svåra ogräsfall får du punktbekämpa ogräs på renen. Om växtligheten på en dikesren skadas eller förstörs under vintern, i samband med punktbekämpning av ogräs eller arbeten med iståndsättning av diken, eller av någon annan motsvarande anledning, ska den förstörda dikesrenen besås med vallväxtlighet så snart omständigheterna medger det. Så vallväxtlighet på ett nyröjningsskiftes dikesren genast när omständigheterna medger det, om det inte finns vallväxtlighet på dikesrenen sedan tidigare.

Ingen åkerren behöver lämnas om det mellan jordbruksmarken och vattendraget eller utfallsdiket alltid finns i genomsnitt minst 10 meter skog, buskage, tomtmark, vägområde, impediment eller tvinmark eller motsvarande och vattnet inte når fram till åkern ens vid översvämning. Du behöver inte heller lämna någon dikesren om åkern ligger bakom en översvämningvall och dräneringsvattnet till exempel pumpas bort. Dikesrenen minskar risken för att dikeskanterna rasar in och att

jordpartiklar och näringsämnen rinner ut i diken och vattendrag. På renarna trivs också många fåglar samt ängsväxter och insekter.

Gödsling närmare ett vattendrag än fem meter är förbjudet

Gödningen längs med vattendrag är begränsad. Det är förbjudet att gödsla närmare ett vattendrag än **5 meter** enligt 4 § statsrådets förordning 4 /2015 och 6 § nitratbeslutet41:2016. Därefter är ytgödning med stallgödsel och organiska gödselmaterial förbjuden på en sträcka av 5 meter om marklutningen är över 2 %. Ytgödning med stallgödsel och organiska gödselmaterial är alltid förbjuden om markens genomsnittliga lutning är över 10 %. De ovannämnda gödslings- och ytspridningsförbudet hindrar dock inte att husdjur betar på områdena i fråga.

Utfallsdike och vattendrag

Ett utfallsdike är en grävd öppen fåra som samlar upp vatten från kantdiken, tegdiken, täckdiken i torrlägningsområdet samt från det ovanförliggande avrinningsområdet och avleder det från torrlägningsområdet. Med vattendrag avses här vattenfåror som är större än utfallsdiken såsom bäckar, åar, tjärnar, sjöar och hav och andra naturliga vattenområden och konstgjorda sjöar, kanaler och motsvarande dock inte rännilar, diken och källor. Se till att jordbruksmarken inte kommer åt att nötas pga. erosion.

2.3 Bekämpa flyghavre och jätteloka

Kontrollera om det växer flyghavre och jätteloka på jordbruksmarken. Bekämpa flyghavren genom plockning, bearbetning, kemiskt eller på något annat sätt som hindrar flyghavren från att sprida sig. Gör en anmälan om de skiften som är smittade med flyghavre till kommunens landsbygdsnäringsmyndighet.

Ålands landskapsregering kan ge anvisningar om bekämpningen av flyghavre eller i svårare fall utarbeta en bekämpningsplan. Följ de anvisningar och den plan du fått. Skyldigheten att bekämpa flyghavre ingår i landskapslag (1977:68) om bekämpning av flyghavre.

Bekämpa kaukasisk, persisk och armenisk jätteloka på jordbruksmark genom plockning, kemiskt, mekaniskt eller på något annat sätt. Skyldighet att bekämpa jätteloka ingår i statsrådets förordning 4/2015.

Om du har anmält ett jordbruksskifte som efa-träda eller areal med kvävefixerande grödor i samband med förgröningsstödet ska du beakta förbudet mot att använda växtskyddsmedel på dessa områden enligt villkoren för förgröningsstöd. Du kan läsa om villkoren i ansökningsguiden.

2.4 Odlar enligt god jordbrukarsed

En odlad åker innebär åker som odlas för växtproduktion

Beakta förhållandena på orten då du odlar. Bearbeta, gödsla och så eller plantera åkern på ändamålsenligt sätt så att det är möjligt att åstadkomma jämn groning och ett jämnt växtbestånd. Sköt om växtskyddet och förhindra ogrässpridningen på mekanisk, biologisk eller kemisk väg eller med hjälp av växtföljd.

Om du har anmält ett jordbruksskifte som areal med kvävefixerande grödor som ingår i den ekologiska fokusarealen i samband med förgröningsstödet ska du beakta förbudet mot att använda växtskyddsmedel på dessa områden enligt villkoren för förgröningsstöd. Du kan läsa om villkoren i ansökningsguiden.

Odlar sådana växtarter och sorter som lämpar sig för regionen och använd en tillräcklig mängd utsäde. Så eller plantera senast 30.6. Vid odling av vissa trädgårdsväxter är en senare sådd möjlig, men då måste skiftet besås med en förgröda senast 30.6. Om exceptionella väderförhållanden utgör ett hinder

för sådd eller plantering senast 30.6, måste du så eller plantera genast när förhållandena tillåter det. Som ett exceptionellt väderförhållande anses en situation där riklig nederbörd som fortgått under en längre period och liten avdunstning har lett till att åkrarna är så våta att det förhindrar sådd. Undantaget från sista såningsdatum 30.6 gäller odlad jordbruksmark och gröntädor. Ingen förgröda behöver sås om det planteras sallatsväxter, kinakål, blomkål, broccoli, spenat, dill, kålrabbi eller rova på skiftet.

Om du odlar jordgubbar, åkerbär och allåkerbär förutsätts att det finns minst 15 000 plantor per hektar. Om du odlar de nämnda växterna så, att plast inte används för att täcka markytan och de revplantor som uppstår får slå rot bredvid moderplantan, kan planttätheten under den första vegetationsperioden minska till 11 000 plantor per hektar.

Om du odlar vinbär och krusbär ska det finnas minst 1 200 plantor per hektar, vid odling av hallon minst 2 800 plantor per hektar, vid odling av bärhäggenispel, bäraronia och havtorn minst 800 plantor per hektar, vid odling av buskblåbär minst 2 250 plantor per hektar och vid odling av fruktträd minst 400 plantor per hektar.

Gå till väga så att det är möjligt att producera och bärga en marknadsduglig skörd. Om du ändå inte kan bärga någon skörd ska du se till att åkerns växtlighet hanteras så att åkerns kulturtillstånd förblir gott och att det följande år igen går att anlägga ett nytt växtbestånd på åkern.

Om du använder vall för betesgång ska markytan bevaras i huvudsak täckt av vegetation och jorderosion får förekomma endast i en liten utsträckning.

Bränning av stubb

Stubb av odlingsväxter får inte brännas. Med stubb avses stubb efter spannmål, oljeväxter, spånadsväxter, baljväxter eller frökryddor, det vill säga växtens rotända som blir kvar i marken. Förbud mot att bränna stubb gäller inte vallar. Syftet med villkoret är att bevara organiskt material i marken.

Trädgårdsväxter som du kan så senare än 30.6 om du sår in en förgröda åt dem senast 30.6 de med stjärna * behöver ingen förgröda

Ettåriga och fleråriga prydnadsväxter som odlas på friland för att användas som snittblommor eller eterneller

Grönsaker bl.a. persilja, pepparrot, *dill, *sallatsväxter, *spenat, *kinakål, *blomkål, *broccoli, *rova, *kålrabbi, fleråriga grönsaker t.ex. jordärtskocka, rabarber och sparris

Frökryddor bl.a. koriander, kummin och senap

Krydd- och medicinalväxter bl.a. basilika, slättergubbe, nattljus, isop, kamomill, backtimjan, ringblomma, gullgentiana, sommarkyndel, kattmynta, äkta malört, gullris, libbsticka, maralrot, stor rödmalva, dansk körvel, mejram, mynta, äkta mannablod, mannablod, kungsmynta, brunört, nässla, inte fibernässla, rudbeckia, gurkört, dragon, kämpar, mattram, vallört, fingerborgsblomma, läkevänderot, kryddsalia, spansk körvel, röllika, citronmeliss, kardborre, kryddtimjan, turkisk drakblomma, kungsljus, läkekungsljus, vallmo, oljevallmo, grekisk fingerborgsblomma, kvanne, anisört

Bevara och sköt om permanenta betesmarker och permanenta gräsmarker

Permanent gräsmarker och permanenta betesmarker är odlad jordbruksmark. Gå till väga så att det är möjligt att producera och bärga en marknadsduglig skörd. Sköt om växtskyddet på de permanenta gräsmarkerna och de permanenta betesmarkerna och förhindra ogräsets spridning med hjälp av växelbruk eller på mekanisk, biologisk eller kemisk väg. Hantera växtligheten så att det också följande år går att anlägga ett växtbestånd på skiftet eller producera en bärgnings- och marknadsduglig skörd.

Så marken senast 30.6. Om det till följd av exceptionella väderleksförhållanden inte går att utföra sådden senast 30.6 ska du så genast när omständigheterna medger det. Som exceptionella väderleksförhållanden betraktas en situation då riklig nederbörd som fortgått under en längre period

och en liten avdunstning har lett till att åkrarna är så våta att det förhindrar sådd.

Du kan förnya växtligheten på permanent gräsmark och permanent betesmark genom att bearbeta marken och så in den med gräs- och vallfoderväxter. Du kan också ta permanent gräsmark och permanent betesmark i annan odlingsanvändning och odla andra växter än gräs- och vallfoderväxter på skiftet, i så fall är skiftet inte längre permanent gräsmark.

Du ska gödsla permanenta betesmarker och permanenta gräsmarker på ett ändamålsenligt sätt. Det betyder att du kan gödsla området om du bärskar skörd från den permanenta betesmarken eller den permanenta gräsmarken genom betesgång eller på något annat sätt. Vid kvävegödsling av permanenta betesmarker ska du följa de maximala värdena för betesmarker om skiftet är betesmark. Om du bärskar vallskörd från skiftet kan du gödsla enligt de maximala mängderna för vallar. Om du har ingått ett åtagande om balanserad användning av näringsämnen måste du gödsla enligt de striktare gödslingsnivåerna för miljöersättning.

Gödslingsnivåerna som gäller för balanserad användning av näringsämnen hittar du i villkoren för erhållandet av ersättning.

<http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/villkor-2016-balanserad-anvandning-av-naringsamnen.pdf>

Om du använder en permanent betesmark eller permanent gräsmark för betesgång ska markytan huvudsakligen förbli täckt av växtlighet samtidigt som betesgången får medföra jorderosion endast i liten utsträckning. Om du slår växtligheten på en permanent betesmark eller permanent gräsmark ska du utföra slåttern vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt att den inte skadar vilda fåglar och däggdjur.

Förgröningsstödet inverkan på skötseln av permanenta gräsmarker i ett Naturaområde

Om en permanent gräsmark ligger i ett Naturaområde får du förnya växtligheten bara om det finns ett särskilt skäl för det och förnyandet får inte innefatta plöjning. Gör en skriftlig anmälan om förnyandet och hur det ska genomföras till landskapsregeringens miljöbyrå innan du påbörjar förnyandet.

Foto: Catharina Henriksson

2.5 Sköt om trädesåkrar

Skötsel av trädesåkrarna ingår i tvärvillkoren

Trädesåker = åker som inte används för produktion och som består av grönträda, stubbträda eller svartträda

Grönträda = åker som besätts med frön av ettårigt eller fleråriga viltväxter, landskapsväxter, nektarväxter, ängsväxter eller gräsväxter eller med fröblandningar av dessa växter, dock inte enbart med spannmål, oljeväxter eller proteinväxter eller utsädesblandningar av dessa växter. Ett undantag i fråga om proteingördorna utgörs av klöver och sötväppling som är tillåtna växter på träda.

Svartträda = åker som under växtperioden är utan växttäcke eller stubb

Stubbträda = åker som är täckt av stubb av spannmål, oljeväxter, spånadsväxter, baljväxter eller frökryddor från föregående eller en äldre växtperiod och som är obearbetad

Träda som anmäls som ekologisk fokusareal (EFA-areal) ska bevaras 1.1-15.8. Under den tiden får ingen jordbruksproduktion bedrivas på området, dvs. skörd får inte bärgas och djur får inte gå på bete där. Du kan använda EFA-träda som betesmark eller bärga skörd från den efter 15.8. Om du sår vallgrödor eller höstsådda grödor på EFA-träda får du bryta upp och bearbeta EFA-trädan tidigast 16.8 Annan träda än EFA-areal är frivillig och du får i regel utnyttja trädesåkrarna ekonomiskt. En grönträda får också användas för betesgång bara markytan behåller sitt växttäcke.

Bevara trädesåkrarna som jordbruksmark och i gott skick ur jordbrukssynpunkt. Ett område som du anmält som träda får du inte använda som lagerområde under vegetationsperioden, exempelvis för

långvarig förvaring av ensilagebalar. Ytterligare uppgifter om ekologiska fokusarealer enligt förgröningsstödet finns i Landsbyggsverkets ansökningsguide.

Växttäcket på en trädesåker

Ha i regel grönräda eller stubbräda på trädesåkrarna och förnya växtligheten på dem vid behov. Grönrädor är den bästa trädesformen med tanke på vattenskyddet. På trädesåkrarna kan du odla vall-, vilt-, landskaps-, nektar och ängsväxter samt blandade växtbestånd av dessa. Lägg märke till att du på grönräda inte kan odla enbart spannmål, oljeväxter eller proteingrödor eller blandningar av dessa växter.

Exempel

Som grönräda kan du inte anmäla ett rent växtbestånd med havre/raps/klöver eller ett blandat växtbestånd som du har sått med en utsädesblandning av havre-raps-klöver.

Så växtligheten på grönräda senast den 30 juni, om det inte tidigare har såtts grönräda på åkerskiftet. Om exceptionella väderförhållanden utgör ett hinder för sådd senast 30.6, måste du så genast när förhållandena tillåter det. Som ett exceptionellt väderförhållande anses en situation där riklig nederbörd som fortgått under en längre period och liten avdunstning har lett till att åkrarna är så våta att det förhindrar sådd. Använd en tillräcklig mängd frön av vall-, vilt-, landskaps-, nektar och ängsväxter så att du får ett täckande växtbestånd.

Trädor som finns på grundvattenområden ska hållas täckta av växtlighet. Om du anlägger en träda på ett grundvattenområde får högst 20 procent av fröblandningens vikt utgöra frö av klöverarter, vickerarter, blåusern, getruta, sötväppling och andra motsvarande kvävefixerande växter. Anteckna fröblandningens sammansättning i de skiftesvisa anteckningarna.

Förhindra att ogräs sprids på trädesåkern. Du kan bekämpa ogräsen kemiskt i de undantagssituationer som finns förtecknade i följande kapitel eller i samband med vallbrott från och med 1.9 eller från och med 15.7 om du besår trädesåkern med gräsväxter eller växter som sås eller planteras på hösten. På träda som du anmält som ekologisk fokusareal får du använda växtskyddsmedel tidigast 16.8, om du sår eller planterar en höstsådd gröda på området. Beakta att det inte lönar sig att anmäla areal där det växer rikligt med flyghavre eller jätteloka som ekologisk fokusareal, eftersom det är förbjudet att använda växtskyddsmedel under trädesperioden.

Undantag från kravet på växttäck på träda

Om du som träda anmäler ett skifte som inte tidigare använts för odling, ska skiftet vara grönräda under året för anmälan. I andra fall kan du frånga kravet på växttäck om du förbättrar åkerns kulturtillstånd genom att bekämpa svårutrotade ogräs, utför kortvariga iståndsättningsåtgärder eller av någon annan särskild orsak. Iståndsättningsåtgärder av kortvarig natur är t.ex. täckdikning, kalkning, dikning eller dikesrensning och andra motsvarande åtgärder. Du får frånga kravet på växttäck bara i den omfattning som krävs för den kortvariga iståndsättningsåtgärden. Du får avvika från kravet på växttäck på trädesåkrar också när det gäller force majeure eller exceptionella omständigheter enligt vad som sägs nedan.

Situationer där force majeure eller exceptionella omständigheter kan godkännas som skäl att frånga kravet på växttäck på trädesåkrar:

- a) stöntagarens död
- b) långvarig arbetsförmåga hos stöntagaren
- c) en allvarlig naturkatastrof som i stor omfattning påverkar jordbruksföretaget
- d) gårdens husdjursbyggnader förstörs i en olycka
- e) en epizooti eller en växtsjukdom som drabbar hela eller en del av stöntagarens djurbesättning respektive grödor
- f) expropriation av hela eller en stor del av jordbruksföretaget, om denna inte kunde förutses den

dag då ansökan lämnades in.

Gödsling av trädesåker

Du får inte gödsla svartträda, stubbträda och ettårig grönträda. Du får gödsla en flerårig grönträda, men endast i samband med anläggandet. Mängden kvävegödsel får då vara högst 80 kg/ha på mineraljordar eller 60 kg/ha på organogena jordar. Observera också att gränsvärdena för gödsling vid anläggandet av flerårig grönträda är lägre på gårdar som ingått miljöåtagande. Miljöåtagandets gödslingsnivåer finns på www.regeringen.ax/naringsliv_foretagande

Avslutande av växtligheten på en trädesåker

Du får avsluta växtligheten på en trädesåker antingen kemiskt eller mekaniskt från och med 1.9. Om du sår vallväxter eller växter som ska sås eller planteras på hösten på trädesåkern kan växtligheten avslutas från och med 15.7. Eventuell bearbetning och gödsling av åkern ska då ske i samförstånd med sådden eller planteringen.

Om du har anmält trädesåkern som en träda som utgör en ekologisk fokusareal enligt förgröningsstödet kan du avsluta grön- och stubbstrådan tidigast 16.8., om du sår vallväxter eller växter som ska sås eller planteras på hösten på skiftet.

Tvårvillkorskrav som gäller trädesåkrar samt krav gällande trädor som utgör ekologisk areal enligt förgröningsstödet			
	Grönträda	Stubbträda	Svartträda
Karaktärisering	Ett- eller flerårigt växtbestånd (grönträda kan vara åkrar som besätts med frön till ett- eller fleråriga vilt-, landskaps- eller ängsväxter eller vall eller med utsädesblandningar av dessa växter, dock inte enbart med spannmål, olje- eller proteinväxter eller utsädesblandningar av dessa växter)	Stubb av föregående års spannmåls-, olje- eller fiberväxter eller frökryddor, också äldre stubb av dessa grödor På grundvattenområden tillåten endast av särskilda skäl	Åkerskifte som är utan växttäckning eller stubb Svartträda är tillåten <ul style="list-style-type: none"> • på ett område där man bekämpar svåra ogräs • på ett område där man vidtar kortvariga iståndsättningsåtgärder • på grund av force majeure eller exceptionella omständigheter • undantaget har någon annan särskild orsak. Svartträda ska undvikas längs utfallsdiken eller vattenfåror större än utfallsdiken, på översvämningsskänsliga områden och runt hushållsvattenbrunnar.
Sådd	Senast 30.6.	Tillåten	Tillåten
Gödsling	Endast på fleråriga i samband med anläggandet. Tillåten vid sådd eller plantering av grödor som sås eller planteras på hösten.	Endast vid sådd eller plantering av grödor som sås eller planteras på hösten.	Endast vid sådd eller plantering av grödor som sås eller planteras på hösten.
Slätter	Behöver inte nödvändigtvis slås varje år. <ul style="list-style-type: none"> • Man ska ändå se till att jordbruksmarken hålls öppen. 	Behöver inte nödvändigtvis slås varje år. <ul style="list-style-type: none"> • Man ska ändå se till att jordbruksmarken hålls öppen. 	Behöver inte nödvändigtvis slås varje år. <ul style="list-style-type: none"> • Man ska ändå se till att jordbruksmarken hålls öppen.
Bearbetning	<ul style="list-style-type: none"> • I samband med anläggandet. • Från 1.9. • Tidigast 15.7. (efa-träda tidigast 16.8.) om man på åkern sår eller planterar grödor som sås eller planteras på hösten eller om man vidtar åtgärder som förbättrar jordens kulturtillstånd, t.ex. bekämpning av svåra ogräs. 	<ul style="list-style-type: none"> • Från 1.9. • Tidigast 15.7. (efa-träda tidigast 16.8.) om man på åkern sår eller planterar grödor som sås eller planteras på hösten eller om man vidtar åtgärder som förbättrar jordens kulturtillstånd, t.ex. bekämpning av svåra ogräs. 	<ul style="list-style-type: none"> • Om man på åkern sår vallväxter eller grödor som sås eller planteras på hösten eller om man vidtar åtgärder som förbättrar jordens kulturtillstånd, t.ex. bekämpning av svåra ogräs. • Om svartträdan besås.

Tvårvillkorskrav som gäller trädesåkrar samt krav gällande trädor som utgör ekologisk areal enligt förgröningsstödet			
	Grönträda	Stubbträda	Svarträda
Avslutande (mekaniskt eller kemiskt)	<ul style="list-style-type: none"> Från 1.9. Tidigast 15.7. om man på åkern sår vallväxter eller grödor som sås eller planteras på hösten eller om man vidtar åtgärder som förbättrar jordens kulturtillstånd, t.ex. bekämpning av svåra ogräs. 	<ul style="list-style-type: none"> Från 1.9. Tidigast 15.7. om man på åkern sår vallväxter eller grödor som sås eller planteras på hösten eller om man vidtar åtgärder som förbättrar jordens kulturtillstånd, t.ex. bekämpning av svåra ogräs. 	
Om du anmält arealen som ekologisk areal enligt förgröningsstödet, beakta dessutom:	<ul style="list-style-type: none"> Om en trädesåker har anmälts som efa-träda, får grön- och stubbträda avslutas och bearbetas tidigast 16.8 om det på arealen sås vallväxter eller växter som ska sås eller planteras på hösten. 	<ul style="list-style-type: none"> Om en trädesåker har anmälts som efa-träda, får grön- och stubbträda avslutas och bearbetas tidigast 16.8 om det på arealen sås vallväxter eller växter som ska sås eller planteras på hösten. 	
Kortvariga istandsättnings-åtgärder	Endast i den omfattning åtgärderna förutsätter <ul style="list-style-type: none"> täckdikning, kalkning, dikning och dikesrensning samt motsvarande åtgärder. 	Endast i den omfattning åtgärderna förutsätter <ul style="list-style-type: none"> täckdikning, kalkning, dikning och dikesrensning samt motsvarande åtgärder. 	Endast i den omfattning åtgärderna förutsätter <ul style="list-style-type: none"> täckdikning, kalkning, dikning och dikesrensning samt motsvarande åtgärder.
Ekonomiskt utnyttjande	I regel tillåtet Bevara som jordbruksmark och i gott skick ur jordbrukssynpunkt. Betesgång tillåten om markytan hålls täckt med gräs och vall Areal där man förvarar ensilagebalar oa. långgvarigt anmäls som tillfälligt icke odlad areal. Om arealen anmälts om ekologisk areal enligt förgröningsstödet kan den inte användas för jordbruksproduktion 1.1.-16.8.	I regel tillåtet Bevara som jordbruksmark och i gott skick ur jordbrukssynpunkt. Areal där man förvarar ensilagebalar oa. långgvarigt anmäls som tillfälligt icke odlad areal. Om arealen anmälts om ekologisk areal enligt förgröningsstödet kan den inte användas för jordbruksproduktion 1.1.-16.8.	I regel tillåtet Bevara som jordbruksmark och i gott skick ur jordbrukssynpunkt. Areal där man förvarar ensilagebalar oa. långgvarigt anmäls som tillfälligt icke odlad areal. Om arealen anmälts om ekologisk areal enligt förgröningsstödet kan den inte användas för jordbruksproduktion 1.1.-16.8.

2.6 Bevara landskapet särdrag

Bevara trädgrupper och enskilda träd som är skyddade enligt 5 § 1 mom. 8 punkten i Ålands landskapsförordning ÅFS (113/1998) om de växer på en areal om högst 0,2 hektar på ett basskifte som är på jordbruksmark, på en dikesren på ett basskifte eller i området mellan angränsande basskiften. I enlighet med 5 § 8 punkten i förordning ÅFS (113/1998) ska de skyddsvärda träden vara vilt växande ek, lönn och asp som 130 cm över markytan har en omkrets på minst 170 cm samt enar med en höjd av minst 6 meter. Skyddsobjekten ska vara avgränsade i området och landskapsregeringen kan definiera gränserna för skyddsobjektet på begäran av markområdets ägare eller innehavare.

Bevara också naturminnesmärken som avses i 6 § i Ålands landskapslag ÅFS (82/1998) om naturvård, om de finns på ett basskifte, på en dikesren på ett basskifte eller i ett område mellan angränsande basskiften. Ett naturminnesmärke är ett träd, en dunge, ett flyttblock eller en motsvarande naturformation som skyddat på grund av sin skönhet, sällsynthet, betydelse i landskapet, sitt vetenskapliga värde eller av annan motsvarande anledning. Skyddade naturminnesmärken är vanligen också utmärkta i terrängen. Träden får inte beskäras under fåglarnas häckningstid.

2.7 Ta reda på om du behöver tillstånd att ta bevattningsvatten

Då du använder vatten för bevattning ska du fråga miljötillståndsmyndigheten (ÅMHM) om du behöver vattentäktstillstånd för detta. Tillståndsvillkoren ingår i tvårvillkoren, Regler avseende uttag av vatten från både sjöar och grundvatten behandlas i 12 kapitlet vattenlagen ÅFS (1996:61) och i miljöskyddsförordningen LF (2008:130) om miljöskydd. ÅMHM är tillsyns- och tillståndsmyndighet och kan i övrigt ge besked om vad som gäller.

2.8 Skydda grundvattnet

Alla måste bidra till att skydda grundvattnet enligt den åländska vattenlagen ÅFS (1996:61). Per

1.1.2018 är grundvattenområden inte fastställda, men beslut är på kommande. I bilaga 3, vattenförordningen ÅFS (2010:93) framgår vilka ämnen som inte får släppas ut i grundvatten och i bilaga 7 i samma förordning finns tröskelvärden för grundvatten och värden som inte får överstigas.

Se till att det inte finns t.ex. läckande växtskyddsmedelsbehållare, oljetankar, dunkar eller fat med spillolja, kasserade fordon eller andra anläggningar som kan orsaka direkta eller indirekta utsläpp av växtskyddsmedel eller kolväte i grundvattnet. Se också till att det inte uppkommer direkta eller indirekta utsläpp i grundvattnet när du lagrar växtskyddsmedel och fyller eller tvättar växtskyddsprutor. Beakta kraven på all jordbruksmark, också de områden som inte ligger på ett grundvattenområde.

Ta reda på var grundvattenområdet ligger

Begränsningarna för användning av grundvattenområden berör samtliga jordbrukare som har jordbruksmark på ett grundvattenområde. Hos Landskapsregeringens miljöbyrå eller ÅMHM tar du reda på om något eller några av dina skiften ligger på ett grundvattenområde. Om något skifte endast delvis är beläget på ett grundvattenområde ska begränsningarna för grundvattenområden följas på del av skiftet som ligger på grundvattenområdet. Av detta område kan man inrätta ett separat jordbruksskifte. Observera att det i miljöskyddsbestämmelser eller i ett eventuellt miljötillstånd eller ett annat tillstånd för din gård kan ingå exaktare begränsningar för odling på grundvattenområden, exempelvis för spridning av stallgödsel, än vad tvärvillkoren förutsätter.

Använd endast växtskyddsmedel som är tillåtna på grundvattenområden

Följ den begränsning för skydd av grundvattnet som nämns i påskrifterna på preparatets förpackning. Det finns skillnader i begränsningarna för olika preparat. Här invid ser du ett exempel på en grundvattenbegränsning som begränsar användningen av ett preparat. Lägg ändå märke till att begränsningarna kan ändras efter det att preparaten första gången har godkänts. Det är därför bra att alltid innan ett preparat används kontrollera de uppdaterade uppgifterna i det register över växtskyddsmedel som finns på landskapsregeringens webbplats <http://www.regeringen.ax/naringsliv-foretagande/lantbruk/vaxthalsa-vaxtskyddsmedel>.

I registret kan du göra en sökning av preparat som är tillåtna på grundvattenområden eller ta ut en förteckning över preparat vilkas användning är på något sätt begränsad på grundvattenområden. Närmare uppgifter om preparatens grundvattenbegränsningar finns i uppgifterna om preparaten i registret och i texten på försäljningsförpackningen. Du kan också höra dig för hos landskapsregeringens jordbruksbyrå om vilka begränsningar som är i kraft.

Exempel på en grundvattenbegränsning för ett växtskyddsmedelspreparat

Växtskyddsmedlet eller dess nedbrytningsprodukt kan transporteras i marken och medlet får därför inte användas på viktiga eller andra för vattenförsörjning lämpliga grundvattenområden (grundvattenområden av klasserna I och II). Kring brunnar och källor som används för anskaffning av hushållsvatten lämnas en skyddszon på minst 30-100 meter som inte behandlas med växtskyddsmedlet. Användning av växtskyddsmedlet på grov mojord eller grövre jordarter än så bör undvikas

Farliga ämnen för grundvattnet och farliga ämnen i ämnesgrupper som inte får släppas ut i grundvatten

I bilaga 3, vattenförordningen ÅFS (2010:93) framgår vilka ämnen som inte får släppas ut i grundvatten och i bilaga 7 i samma förordning finns tröskelvärden för grundvatten och värden som inte får överstigas.

1. Organiska halogenföreningar och ämnen som kan bilda sådana föreningar i vattenmiljö,
2. Organiska fosforföreningar,
3. Organiska tennföreningar,
4. Ämnen och preparat eller nedbrytningsprodukter av dessa som påvisas ha cancerogena eller mutagena egenskaper eller sådana egenskaper som i eller via vattenmiljön kan påverka

- produktionen av steroider eller sköldkörteln, fortplantningen eller andra endokrina funktioner,
5. Kolväten samt svårnedbrytbara, bioackumulerbara och toxiska organiska ämnen,
 6. Cyanider
 7. Metaller och deras föreningar
 8. Arsenik och dess föreningar
 9. Biocider och växtskyddsmedel
 10. Uppslammade ämnen
 11. Ämnen som bidrar till eutrofiering i synnerhet nitrater och fosfater,
 12. Syretärande ämnen mätbara med hjälp av parametrar t.ex. BOD och COD
 13. Kiselföreningar
 14. Fluorider
 15. Ämnen som negativt påverkar grundvattnets smak eller lukt samt föreningar som eventuellt bildar sådana ämnen i vatten och gör vattnet olämpligt att användas av människor.

3 Föreskrivna verksamhetskrav gällande miljöfrågor

Föreskrivna verksamhetskrav som gäller miljön:

- Hantering och lagring av stallgödsel och gödselmedel
- Naturskydd på jordbruksmark

3.1 Hantera stallgödsel och gödselmedel med omsorg

Näringsämnen i stallgödsel och gödselmedel kan smutsa ner ytvatten och grundvatten. Av den orsaken finns det begränsningar för användningen av stallgödsel och andra ämnen som används som gödselmedel inom jordbruket. Begränsningarna bygger på Ålands landskapsregerings beslut (2016:41) om begränsning av utsläpp i vatten av nitrater från jordbruk det s.k. nitratbeslutet. Alla jordbrukare berörs av begränsningarna. Sök landskapsregerings nitratbeslut på följande länk: <http://www.regeringen.ax/naringsliv-foretagande/lantbruk/arealstod-inom-lantbruket>

3.1.1 Följ bestämmelserna om lagring av stallgödsel

Dimensionera gödselstaden enligt kraven

På en gård där det ansamlas stallgödsel från produktionsdjur ska det finnas en lagringsplats för gödsel (gödselstad). Gårdens gödselstad ska vara så stor att den rymmer stallgödsel som har ansamlats under minst 12 månader. Vid dimensioneringen av nya eller förstorade gödselstäder ska principerna som anges i tabell 1, bilaga 2 i landskapsregerings nitratbeslut (2016:41) följas. Tabellen innehåller riktgivande volymer för urin, flytgödsel och fastgödsel från olika produktionsdjur. Vid dimensioneringen av gödselstaden kan hänsyn tas till spillning som under samma betessäsong blir kvar på betesmarken vid betesgång. Jordbrukarnas gemensamma gödselstäder och ströbäddar i lösdriftsstall kan beaktas vid dimensioneringen av gödselstaden. Hänsyn kan även tas till spillning som under växtsäsongen sprids i växande gröda om det är säkerställt att tillräcklig lagringskapacitet ändå finns.

Gödselstäderna och gödselrännorna ska vara vattentäta. Konstruktionerna och anläggningarna ska vara sådana att inget läckage uppstår i samband med tömning och flyttning av gödseln i gödselstaden. Gödsel kan även lagras på annan plats än gödselstad. Sådan lagring ska ske i vederbörligen anlagda och täckta gödselstukor, förutsatt att lagringen sker enligt förfaringssättet i bilaga 1 nitratbeslutet (2016:41) och att utsläpp till vatten kan förhindras. En gödselstuka får inte anläggas på mark som översvämmas eller där risk finns att hushållsvattenbrunnar förorenas, se nitratbeslutet

Undantag från storleken för en i 1 mom. avsedd gödselstad är möjlig om gödseln överläts till någon som drar nytta av den och som kan ta emot den med stöd av tillstånd enligt vattenlagen för landskapet Åland eller landskapslagen (2008:124) om miljöskydd, om gödseln överläts till en annan jordbrukare för att lagras alternativt för att användas direkt i enlighet med detta beslut eller om den lagras i vederbörligen anlagda och täckta gödselstukor. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet ska på förhand i tillräckligt god tid underrättas om undantaget. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet kan kräva behövliga åtgärder i dess egenskap av tillsynsmyndighet med stöd av 8 kap. vattenlagen för landskapet Åland.

För gårdar som har högst 5 djurenheter tillåts enklare lagringssätt under förutsättning att det sker på ett sådant sätt att vattenmiljön inte kommer till skada. Vid beräkning av djurenheter ska definitionen i 2 § vattenförordning (2010:93) för landskapet Åland användas.

Minimistorlekar för lagring av gödsel under 12 månader per djur (djurplats) enligt typ av gödsel (kubikmeter/djur/år, utan regnvatten) enligt nitratbeslut (2016:41).

DJUR	FLYTGÖDSEL	STRÖGÖDSEL, GÖDSEL FRÅN STRÖBÄDD	TORRGÖDSEL	URIN
Mjölkkö (8 500 kg) ¹	25,5	28,6	15,8	8,7
Kviga	8,5	13,4	6,6	2,9
Diko	19	20,4	16,9	1,9
Köttboskap, Tjur	12,1	12,9	10,1	1,7
Kokalv 6–12 mån.	7,2	9,7	6,1	1,7
Kokalv < 6 mån.	3,6	6,1	3,1	1,1
Tjurkalv 6–12 mån.	9,5	12,1	8	2,1
Tjurkalv < 6 mån.	4,7	7,1	4	1,3
Gödsvin ^{2,3}	2,4	3	1	1,6
Sugga och grisar ⁴	9,3	10,7	2,2	6,8
Sugga och grisar i satellit-svinstall ⁵	12,7	15,5	3,5	10,4
Sinsugga	3,9	4,9	1,6	2,7
Avvand gris ⁶	1,2	1,6	0,6	0,8
Galt (fullvuxen)	4,9	6,1	1,8	3,5
Broiler ²	-	0,015	-	-
Värphöna, Broilerhöna	-	0,04	-	-
Kalkon ²	-	0,06	-	-
Anka, Gås ²	-	0,04	-	-
And ²	-	0,025	-	-
Får och lamm	-	1,3	-	-
Getter och killingar	-	1,3	-	-
Lamm och killingar 3–9 mån. ⁷	-	1,3	-	-
Lamm och killingar 6–9 mån. ⁷	-	0,6	-	-
Häst > 150 cm	-	17	-	-
Ponny 120–150 cm	-	12	-	-
Liten ponny < 120 cm	-	8	-	-
Mink, Iller	-	0,25	-	-
Räv, Sjubbb	-	0,5	-	-
Lantrasboskap ⁸				
Mjölkkö	-	22,3	-	-
Diko	-	15,9	-	-
Kviga	-	11,7	-	-
Tjur	-	11,9	-	-
Kokalv 6-12 mån.	-	8,5	-	-
Tjurkalv 6-12 mån.	-	9,4	-	-
Kalv < 6 mån.	-	5,3	-	-

1 För högproducerande boskap rekommenderas större lager än de i tabellen.

2 Per djurplats.

3 Gäller gödsvin med en genomsnittlig slaktvikt på högst 90 kg. Om slaktvikten är högre används värden för sinsugga.

4 Normalt suggstall. Grisarna med upp till cirka 11 veckors ålder.

5 Gäller satellitsvinstall. Gödselmängder per suggplats, när den används för minst åtta grisningsomgångar om året. Grisar beaktas upp till en ålder på cirka fem veckor före avvänjning.

6 Grisar i mellanuppfödningstadiet, ålder 5–11 veckor.

7 Under uppfödning, två uppfödningomgångar om året.

3.1.2 Lagring av torrgödsel vid exceptionella situationer

Gör alltid en skriftlig anmälan till miljö- och hälsoskyddsmyndigheten (ÅMHHM) om du ska anlägga en stuka. Det här gäller också anläggande av stukor av andra organiska gödselmedel, exempelvis komposter och bearbetat avloppsslam. Blankett för stuklagring finns på ÅMHHM:s webbplats www.amhm.ax. Gödselstukor får inte anläggas på områden som översvämmas eller på grundvattenområden.

Av arbetstekniska och hygieniska skäl kan stallgödsel lagras också annorstädes än i en gödselstad i samband med husdjursställen. Sådan så kallad fjärrlagring av gödsel ska ske i en vederbörlig gödselstad eller i undantagsfall i täckta gödselstukor. Lastningen av gödseln från husdjursstallet till ett transportfordon ska ske på ett underlag med tät botten. Lastningsplatsen bör täckas över då det är fråga om kontinuerlig lastning. Som skydd kan man också använda t ex en presenning. Gödsel som har behandlats i ett komposteringsverk och har en torrsbstanshalt på minst 30 % kan efter 3 månaders lagring i en gödselstad flyttas till en gödselstuka.

Gödselstukan placeras mitt på ett jämnt åkeravsnitt eller på en långsamt sluttande åker nära övre renen. Gödselstukan får inte placeras på kortare avstånd än 100 meter från ett vattendrag eller en brunn för hushållsvatten. Gödselstukan ska placeras så långt som möjligt från ett utfallsdike, dock minst 30 meter från det.

När en gödselstuka anläggs ska ett ler-, torv- eller annat uppsugande skikt på minst 15 cm spridas på botten så att avrinnande näring fångas upp. På vintern avlägsnas snön från det ställe där gödselstukan anläggs. Gödseln lagras i en eller flera större gödselstukor. Lagring i separata högar längs åkern anses som gödselspridning. I en gödselstuka anbringas åtminstone den gödselmängd som behövs för en åkerhektar. Årlig anläggning av gödselstukor på samma plats ska undvikas.

Gödselstukan ska alltid täckas med ett överdrag eller ett torv-, halm- eller annat motsvarande skikt på minst 10 cm för att förhindra alltför stor avrinning och avdunstning. En gödselstuka som har anlagts på hösten sprids nästa vår på otjälad mark. Vid ekologisk odling ska gödsel som komposterats i en gödselstuka på åkern spridas på marken under den följande vegetationsperioden. Om detta inte är möjligt, ska komposten på åkern övertäckas med regntätt överdrag och spridas ut på åkern senast under våren därpå.

Ta till vara pressaften från ensilage

Ta till vara den pressaft som uppkommer när du tillverkar ensilage. Kravet gäller också stukor på åkermark. Förvara pressaften i täta behållare och sprid den enligt föreskrifterna om stallgödsel.

3.1.3 Följ konstruktionskraven

Lagringsplatser för stallgödsel och oförpackade organiska gödselmaterial, rastfällor för produktionsdjur samt utfodrings- och dricksplatser i rastgårdar ska placeras och underhållas med tillräcklig hänsyn till yt- och grundvattenskyddets behov och så att det inte uppkommer utsläpp till yt- och grundvatten. De får inte placeras där risk finns att hushållsvattenbrunnar, vattendrag, källor, utfallsdiken och rännilar förorenas eller på områden som översvämmas.

3.1.4 Följ begränsningarna för spridning av stallgödsel

Spridning av gödselmedel på åkrar ska göras så att det inte sker någon avrinning i vatten och på ett sådant sätt att packningsskador minimeras. Vid gödslingen ska du beakta genomsnittlig skördenivå, odlingszon, växtföljd, växelbruk och jordart.

Man måste bestämma jordarten på ett skifte som ska gödslas. Ett villkor för miljöåtagande är en

gällande markkartering som också innefattar analys av jordarten. Om du inte har ingått miljöåtagande och inte har den markkartering som krävs för den, måste du antingen själv undersöka jordarten om du har tillräcklig yrkesskicklighet för detta eller också låta någon göra analysen separat. Sprid aldrig gödselmedel på snötäckt, frusen eller vattenmättad mark.

3.1.5 Följ de maximala kvävemängderna

I fråga om stallgödsel och organiska gödselmaterial som innehåller stallgödsel får en mängd som motsvarar högst 170 kg lösligt kväve per ha och år tillföras åkern, dock med beaktande av bestämmelserna i 7 §.

Ytgödsling av stallgödsel och organiska gödselmaterial på vallväxtlighet får inte ske på hösten efter den 15 september. Vid spridning av stallgödsel och organiska gödselmaterial på hösten efter 15 september på obevuxen mark ska gödseln alltid omedelbart, senast inom ett dygn, myllas ned eller så ska åkern plöjas.

De maximimängder av stallgödsel som får spridas per hektar på hösten efter 15 september är för fast strögödsel för nötkreatur 30 ton/ha, för flytgödsel av nötkreatur 20 ton/ha och för flytgödsel av svin 15 ton/ha. Maximimängder för andra fraktioner av stallgödsel från produktionsdjur beräknas med hjälp av bilaga 4 i nitratdirektivet och utgående från att mängden lösligt kväve i stallgödsel och i organiska gödselmaterial som sprids på hösten efter 15 september får vara högst 35 kg/ha. Den maximala mängd flytgödsel som får köras ut på hösten efter 31 oktober begränsas till den mängd gödsel som produceras på gården under 6 veckors tid och specificeras utgående från gårdens djurbesättning. Den flytgödselmängd som produceras under 6 veckor fås genom att värdena i bilaga 2 divideras med 8,5.

På åkerområden som gång på gång översvämmas av vårfloden är kvävegödsling förbjuden under tiden mellan den 1 oktober och den 1 april, med undantag för det växtbestånd som anläggs. Det är förbjudet att sprida gödselmedel närmare än 5 meter från vattendrag. Därefter är ytgödsling med stallgödsel och organiska gödselmaterial förbjuden på en sträcka av 5 meter om marklutningen är över 2 %.

Ytgödsling med stallgödsel och organiska gödselmaterial är alltid förbjuden om markens genomsnittliga lutning är över 10 %. Kring brunnar som används för hushållsvatten och kring källor ska det, beroende på höjdförhållandena i terrängen, brunnens konstruktion och jordarten, lämnas en skyddszon på minst 30–100 meter som inte gödslas med stallgödsel eller organiska gödselmaterial.

Kvävegödsling ska dimensioneras och gödselmedlet spridas på basis av genomsnittlig skördenivå, odlingszon, växtföljd och jordart med målet att bevara jordens näringsbalans.

En gård får för åkergödsling använda högst följande kvävemängder, som innehåller de totala mängderna av lösligt kväve både i de oorganiska gödselmedel och i den stallgödsel och de organiska gödselmaterial som används

Maximala kvävegödselgivor per växtart

Växtart

Höstsäd

Kväve ha/år, max tillåtna mängder

200 kg, varav högst 30 kg på hösten och 170 kg på våren. Vid långsamt lösande kväve sprids högst 40 kg på hösten och 160 kg på våren.

Potatis

130 kg

Hö, betesmark, ensilage och trädgårdsväxter

250 kg

Vårsäd, sockerbeta, oljeväxter och andra växter

170 kg

Jordartens inverkan

- På grova mojordar och grövre mineraljordar minskas mängderna med 10 kg/ha/år
- På torvjordar där spannmål och sockerbetor odlas minskas värdena med 40 kg/ha/år
- För vallar på torvjord minskas tabellvärdena med 10 kg/ha/år

Observera

- Om den tillåtna mängden för kvävegödsling överstiger 170 kg/ha/år ska mängden delas upp på minst två omgångar med minst två veckors mellanrum,
- Pressaft som uppkommer med ensilering ska tas tillvara och förvaras i en tät behållare. Vid spridning av pressaft på marken följs det som är bestämt om gödselspridning.
- Gödselmedel ska spridas så jämt på åkern att avrinning till vattendragen förhindras så effektivt som möjligt.

3.1.6 Låt göra en stallgödselanalys med fem års mellanrum och för bok

Kväveanalys av stallgödsel ska utföras med högst 5 års intervall. Jordbrukaren ska föra bok över kvävegödselanalyserna, de kvävegödselmängder som har använts för gödsling av åkrarna, tidpunkten för gödslingen och över skördenivåerna. På begäran ska jordbrukaren lämna uppgifterna till tillsynsmyndigheten.

3.2 Skydda naturen

3.2.1 Bevara jordbruksmarkernas naturvärden

Både i den nationella lagstiftningen och i EU:s habitatdirektiv ingår krav på att bevara den biologiska mångfalden. För att detta mål ska förverkligas krävs att naturvärdena beaktas i all verksamhet, också inom jordbruket. Vilda växter och djur samt naturtyperna utgör landsbygdens centrala naturvärden. Många arter och naturtyper kan ändå ta skada av odlingsåtgärderna. Syftet med EU:s habitatdirektiv och fågeldirektiv är att åstadkomma en sådan skydds nivå för de arter och naturtyper som betraktas som viktiga att de inte längre minskar i antal.

I tvärvillkoren ingår att skydda naturen i de Natura 2000-områden som inrättats med tanke på skydd av de naturtyper och habitat som anges i habitatdirektivet. Villkoren som gäller skydd av naturtyper och arter enligt habitatdirektivet uppfylls om du iakttar skyddsbesluten om Natura 2000-områden och bestämmelserna om naturreservat och på det sättet säkerställer att de naturtyper och livsmiljöer som ligger till grund för skyddet av Natura 2000-området inte betydligt försämras eller störs.

I tvärvillkoren ingår också att skydda fåglar och i synnerhet de fågelarter och deras livsmiljöer som avses i fågeldirektivet. Tvärvillkorens krav som gäller fåglar uppfylls när du iakttar åtgärdsbegränsningarna i naturskyddsprogram som inrättats enligt naturvårdslagen, beslut och bestämmelser om naturskyddsområden och förekomstplatser för arter som kräver särskilt skydd, samt bestämmelserna om nationalparker, naturreservat och Natura 2000-områden. Se digital karta på naturskyddsområden på länken. <http://www.regeringen.ax/miljo-natur/fredad-natur>

3.2.2 Försämra inte naturvärdena på natura 2000-området

Naturtyper som ska skyddas genom EU:s Natura 2000-nätverk uppräknas i bilaga I till habitatdirektivet, djur- och växtarterna uppräknas i habitatdirektivets bilaga II och fågelarterna uppräknas i bilaga I till fågeldirektivet. Dessutom skyddas också andra flyttfågelarter. I tabellerna har vi samlat de viktigaste skyddade fågelarter och djur- och växtarter som förekommer på jordbruksmark.

Arter som förekommer i jordbruksmiljö och som är skyddade på basis av bilaga II och IVb till habitatdirektivet. Detta innebär att de berörda arterna är fredade och omfattas av EU:s särskilda artskydd. Dessutom är de skyddade med stöd av bestämmelserna om Natura 2000-områden.

VÄXTART	LIVSMILJÖ / FÖREKOMSTOMRÅDE
Dvärglåsbräken	ängar och hållmarkstorrängar främst i närheten av havsstranden, betesmarker
Bred hästsvans	havsstrandängar, betesmarker
INSEKTART	LIVSMILJÖ / FÖREKOMSTOMRÅDE
Stor guldvinge	strandängar (och ruderatmarker)

Fågelarter som påträffas i jordbruksmiljöer och som ligger till grund för valet av Natura 2000-områden, och som också omfattas av de allmänna fredningsbestämmelserna.

FÅGELARTER på Natura 2000-områden bilaga I till fågeldirektivet	LIVSMILJÖ
Jorduggla	kärr, åkrar och trädesåkrar (häckning); åkrar och strandängar (jakt)
Sydlig kärnsnäppa	havsstrandängar, betesmarker
Brun kärnhök	åkrar och strandängar (jakt)
Blå kärnhök	åkrar och strandängar (jakt)
Ängshök	åkrar och strandängar (jakt)
Kornknarr	trädesåkrar, åkrar, ängar
Ortolansparv	åkrar
Trana	åkrar och strandängar som häckningsmatplats, rastar på åkrar under flytten
Törnskata	öppna marker med buskvegetation, ängar med enbuskvegetation, icke odlade åkrar som håller på att växa igen med sly, trädgårdar etc.
Brushane	strandängar och översvämmade åkrar (under flytten)
Ljungpipare	under flytten på strandängar och översvämmade åkrar
Höksångare	buskage, igenväxande åkrar som inte odlas
Orre	åkrar som spel- och matplats
Grönben	strandängar och översvämmade åkrar (under flytten)
FÅGELARTER på Natura 2000-områden; andra flyttfåglar	LIVSMILJÖ / FÖREKOMSTOMRÅDE
Gäss	åkrar som mat- och rastplatser under flytten
Tornfalk	åkrar, ängar och närliggande skogsdungar som jakt- och häckningsplatser
Tringa spp.	åkrar som mat- och rastplatser under flytten

Andra fågelarter som är på tillbakagång och som påträffas i jordbruksmiljöer. Dessa omfattas av de allmänna fredningsbestämmelserna.

Övriga FÅGELARTER som är på tillbakagång i jordbruksmiljön	LIVSMILJÖ
Storspov	åkrar, ängar och våtmarker som häcknings- och matplatser
Tofsvipa	åkrar, ängar och våtmarker som häcknings- och matplatser
Skogsduva	åkrar och närliggande skogsdungar som häcknings- och matplatser
Buskskvätta	åkrar och ängar som häcknings- och matplatser
Stenskvätta	åkrar och ängar som häcknings- och matplatser
Gulärta	åkrar, ängar och våtmarker som häcknings- och matplatser

För skyddet av de djur- och växtarter samt naturtyper som nämns i bilagorna till fågel- och habitatdirektiven har det också på Åland valts ut områden till nätverket Natura 2000. I dessa områden förekommer naturtyper och arter i jordbruksmiljö som kräver särskilt skydd enligt habitatdirektivet. Hos Ålands landskapsregering tar du reda på om det finns Natura 2000-områden på de marker du besitter och vad som i synnerhet bör skyddas på dessa områden.

Du får inte förstöra eller skada de arter eller naturtyper som ligger till grund för att området har valts till ett Natura 2000-område. Dessa arter och naturtyper ingår i EU:s fågeldirektiv och habitatdirektiv och Åland ska ha särskild omsorg om att de bevaras.

De naturtyper som förekommer i jordbruksmiljö och som kräver skydd enligt habitatdirektivet är havsstrandängar, torra hedar, torra gräsmarker och buskfacies på kalksubstrat (viktiga orkidé marker), artrika Nardus-gräsmarker, artrika torra-friska låglandsgräsmarker, nordiskt alvar och prekambrisk kalkhällmarker, Molinia-ängar, fuktiga gräsmarker med hög örtvegetation, alluviala ängar, slätterängar i låglandet, höglänta slätterängar, lövängar (hamlingsängar och stubbskottsängar) samt trädklädda betesmarker. Naturtyperna i habitatdirektivet beskrivs närmare i handboken "Natura 2000 handbok över de finska naturtyperna" som finns att tillgå på Finlands miljöcentrals webbplats www.ymparisto.fi/sv-FI/Natur/Naturtyper/Naturtyperna_i_habitatdirektivet

Förbudet mot att skada naturvärdena gäller alla de naturvärden som ligger till grund för att området valts till nätverket Natura 2000. Valet kan grunda sig på behovet att skydda en eller flera naturtyper eller arter.

När det gäller Natura 2000-objekt i jordbruksmiljö, exempelvis åkrar, ängar och betesmarker, är det till fördel att de blir skötta. I planerna för skötsel och användning av Natura 2000-områden beskrivs allmänt de åtgärder med vilka man kan befrämja områdets naturvärden. Det är skäl att från fall till fall planera skötseln av jordbruksmarker på Natura 2000-områdena tillsammans med miljömyndigheten.

Om det på din gård finns jordbruksmark som är belägen i ett naturreservat, ett naturskyddsområde eller ett område som hör till ett naturvårdsprogram, eller om där finns livsmiljöer för fågelarter som kräver särskilt skydd och som skyddats genom myndighetsbeslut, eller om din gård har jordbruksmark i ett Natura 2000-område eller i dess omedelbara närhet, ska du beakta följande aspekter:

- Naturtyper som ligger till grund för val av området till Natura 2000-område (bilaga I till habitatdirektivet) får inte försämrats eller förstöras.
- Arter som ligger till grund för val av området till Natura 2000-område (bilaga II till habitatdirektivet) får inte försämrats eller förstöras.
- Fågelarter eller deras livsmiljöer som ligger till grund för val av området till nätverket Natura 2000 får inte avsevärt försämrats.

- Om det på din gård finns jordbruksmark i naturreservat, eller ett område som hör till ett naturskyddsprogram eller genom myndighetsbeslut skyddade livsmiljöer för fågelarter som kräver särskilt skydd, berörs din gård av fridlysningsbestämmelserna enligt skyddsbesluten.
- Då du planerat åtgärder som betydligt kan försämra de naturvärden som ligger till grund för skyddet av ett Natura 2000-område, men som inte annars kräver tillstånd eller bör anmälas, ska du inom 30 dygn före åtgärden lämna in en anmälan om saken till landskapsregeringens miljöbyrå.
- Om miljöbyrån inom 30 dygn efter att anmälan anlant förbjuder eller begränsar åtgärden ska detta beslut iakttas.

4 Föreskrivna verksamhetskrav gällande folkhälsa, djurhälsa och växtskydd

- Användning av växtskyddsmedel
- Produkter som inte får användas för utfodring av djur
- Livsmedelshygien och foderhygien på animalie- och växtproduktions gårdar, ämnen som är förbjudna för produktionsdjur, rester av växtskyddsmedel och djurläkemedel i livsmedel
- Märkning och registrering av djur
- Villkor vid import och handel på den inre marknaden; TSE-sjukdom

4.1 Använd och förvara växtskyddsmedlen rätt

- För växtskyddet ska endast sådana växtskyddsmedel användas som är godkända i Finland.
- Växtskyddsmedlen ska användas korrekt, enligt anvisningarna i förpackningspåskrifter, och de ska förvaras separat från livsmedel och foder, utom räckhåll för barn och enligt anvisningarna på förpackningen.
- Man ska föra bok över användningen av växtskyddsmedel

Växtskyddsmedel används för bekämpning av skadedjur, ogräs och växtsjukdomar. Det är endast tillåtet att använda sådana växtskyddsmedel som är godkända för sitt bruksändamål i Finland. Ett register över godkända växtskyddsmedel finns på landskapsregeringens webbplats <http://www.regeringen.ax/naringsliv-foretagande/lantbruk/vaxthalsa-vaxtskyddsmedel>

Växtskyddsmedel ska användas korrekt med hänsyn till principerna för god växtskyddspraxis. Jordbrukarna skall sätta sig in i växtskyddsmedlens gällande bruksanvisningar och följa dem. Anteckningar om användningen av växtskyddsmedel måste göras.

4.1.1. God växtskyddspraxis

Jordbrukarna ska iaktta god växtskyddssed. Växtskyddsmedel ska användas enligt de tillåtna användningsändamålen i bruksanvisningarna för växtskyddsmedlen. Behandlingen med växtskyddsmedel väljs, doseras och utförs tidsmässigt i enlighet med bruksanvisningen så att man uppnår en godtagbar effekt med den minsta möjliga mängd växtskyddsmedel som behövs. Vid valet av behandling med växtskyddsmedel beaktas de lokala förhållandena och möjligheterna att använda odlingsteknisk och biologisk bekämpning.

4.1.2 Användning av växtskyddsmedel på gården

Preparat som är godkända i Finland

Endast preparat som är godkända i Finland får användas som växtskyddsmedel. Tukes beslutar om godkännandet av preparat som är avsedda som växtskyddsmedel i Finland och på Åland. På landskapsregeringens webbplats finns uppdaterade listor över godkända växtskyddsmedel.

Påskrifter på växtskyddsmedlets förpackning

Växtskyddsmedlen skall användas korrekt, dvs. jordbrukaren måste följa de bindande användningsföreskrifter som anges på preparatets emballage. Kontrollera att registret över växtskyddsmedel om påskriften på förpackningen till ett växtskyddsmedel du använder är aktuell. <https://www.regeringen.ax/naringsliv-foretagande/lantbruk/vaxthalsa-vaxtskyddsmedel>

Av förpackningen framgår växtskyddsmedlets

- bruksändamål t.ex. ogräsbekämpningsmedel
- användningsobjekt t.ex. vårvete

- anvisningar om förvaringen
- bruksmängder och tidpunkter
- begränsningar för användningen
- personlig skyddsutrustning

Det datum då preparatet godkändes för användning som bekämpningsmedel har tryckts på förpackningen. Där meddelas också namnen på de verksamma ämnen som ingår i växtskyddsmedlet och mängderna av dessa ämnen. Vidare har varningstexter och fraser som anger risker och säkerhetsåtgärder angetts på förpackningen. Anvisningar om skyddsutrustning, eventuella besprutningsanvisningar och andra nödvändiga påpekanden, t.ex. varningar för möjlig utveckling av resistens¹⁾, framgår också av förpackningen. Begränsningar för användningen av ett preparat är bland annat karenstid²⁾ och åtgärder för att förhindra miljöolägenheter. Begränsningen kan också gälla behandlingstidpunkten eller användningen av skörden. Åtgärder för att förhindra miljöolägenheter är restriktioner för användning av preparatet i närheten av vattendrag och på grundvattenområden, begränsningar för upprepat bruk och varningar som gäller olika organismer (t.ex. bin).

Förpackningspåskrifterna kan ändras med tiden och därför är det skäl att gå in på landskapsregeringens webbplats och kontrollera de gällande påskrifterna.

¹⁾ Med resistens avses en organisms motståndskraft, dvs. förmåga att tolerera någon yttre verkan. I samband med bekämpningsmedel innebär resistensen ogräsens, växtsjukdomarnas eller skadedjurens motståndskraft mot bekämpningsmedel.

²⁾ Karenstid anger den tid i dagar som måste förflyta från sista behandling med ett växtskyddsmedel till skördetillfället.

Förvaring av växtskyddsmedel

Växtskyddsmedlen måste förvaras separat från livsmedel och foder samt utom räckhåll för barn, enligt anvisningarna på emballaget. Växtskyddsmedlen ska förvaras i låst utrymme om så krävs i förpackningspåskrifterna. Växtskyddsmedlens fysikaliska och kemiska egenskaper kan förändras om de förvaras under en lång tid – preparaten kan bli giftigare än förut eller så kan effekten bli annorlunda. Överåriga eller från registret avförda växtskyddsmedel ska förstöras på det sätt som anges i förpackningspåskrifterna.

Bokföring över användningen av växtskyddsmedel i samband med tvärvillkoren

Jordbrukaren skall föra anteckningar över de växtskyddsåtgärder jordbrukaren har utfört:

- odlingsväxten
- växtskyddsmedlets namn
- bekämpningsdatum och mängden växtskyddsmedel som använts
- den areal på vilken växtskyddsmedlet har använts.

Bokföringen över användningen av växtskyddsmedel ska sparas minst tre år i tvärvillkoren men i miljöersättning minst fyra år efter avslutningen av åtagandeperioden. Om jordbrukaren har ingått ett åtagande om miljöersättning är de växtskyddsanteckningar som förts enligt villkoren för miljöersättning tillräckliga.

Begränsningar för användning i närheten av vattendrag

Eftersom vissa växtskyddsmedel eller de aktiva substanserna i dem är giftiga för vattenorganismer har man utfärdat begränsningar för användningen av dem så att vattendragen inte förorenas. Denna begränsning innebär att preparatet inte får användas på ett visst avstånd från ett vattendrag. Begränsningen har angetts på förpackningen. Definition på vattendrag finns i vattenlagen på landskapsregeringens webbplats.

Användning på grundvattenområden

Man måste iaktta särskild försiktighet då växtskyddsmedel används på grundvattenområden. Vissa växtskyddsmedel, de aktiva substanserna i dem eller deras nedbrytningsprodukter är lätttrörliga och

därför är det helt och hållet förbjudet att använda dem på grundvattenområden (grundvattenområden av klass I och II) eller så är användningen begränsad. Förbudet eller begränsningen har angetts på förpackningen. Grundvattenfrasens ovillkorliga bestämmelser måste följas. Innan jordbrukaren skaffar och använder ett växtskyddsmedel bör han eller hon försäkra sig om att det är tillåtet att använda preparatet på grundvattenområden. Landskapsregeringen för, genom Tukes, ett register över i Finlands godkända växtskyddsmedel (finns endast tillgänglig på finska). Endast preparat som finns i det finska registret får säljas och användas. Detta betyder att all införsel av växtskyddsmedel från andra platser än från riket är förbjuden. Se landskapsregeringens webbplats där det finns mer information om grundvattenbegränsning. Jordbrukaren kan också höra sig för hos landskapsregeringen om ett visst bekämpningsmedel får användas på grundvattenområden eller inte. Mer information om skyddet av grundvattnet finns på delen 2.8 Skydda grundvattnet i den här guiden.

Begränsningar för upprepat bruk

Det finns begränsningar för att flera år i rad använda vissa växtskyddsmedel på samma jordbruksskifte eller område. Detta beror på att en del preparat kan utgöra en risk för marklevande organismer om de används flera år i rad eller så kan preparaten stanna kvar i marken fram till följande vegetationsperiod utan att brytas ned, vilket ökar risken för att de anrikas i marken. Begränsningen i fråga om upprepat bruk har angetts på preparatets förpackning.

4.2 Ha omsorg om fodersäkerheten

Övervakningen av tvärvillkor hänför sig till fodersäkerhet och spårbarhet för foder:

- avfall, farliga ämnen, växtskyddsmedel, biocider dvs. bekämpningsmedel mot skadliga levande organismer, utsäde, gödselmedel och läkemedelsfoder har förvarats och hanterats korrekt och skilt från djurhållningsstället
- bokföring av användningen av växtskyddsmedel och biocider
- foderbokföring
- fodret har införskaffats av en registrerad eller godkänd foderföretagare
- användning av förbjudet animaliskt protein
- säkerställande av att det används foder innehållande animaliskt protein som lämpar sig för respektive djurart

Foder¹⁾ inverkar också på livsmedelssäkerheten och därför måste de vara säkra och gå att spåra. Ett foder är inte säkert om det har en negativ effekt på djurhälsan eller miljön eller om ett animaliskt livsmedel inte är tryggt att använda som människoföda på grund av fodret. Foderföretagarna, inklusive jordbrukarna, bär ansvar för fodersäkerheten.

För spårbarheten måste hela foderkedjan från primärproduktion till handel registrera sig som foderföretagare och bok över foder måste föras. En jordbrukare som producerar, blandar, framställer eller utfodrar livsmedelsproducerande djur med foder i Finland ska registrera sig som foderföretagare hos landskapsregeringen.

Kraven som ställs på foder gäller odling och skörd av växter till foder, blandning och framställning av foder för eget bruk, för försäljning samt för överlåtelse utan ersättning. Kraven gäller dessutom utfodring av livsmedelsproducerande djur²⁾ med hemmagjort foder och/eller industriellt foder. En del av kraven, exempelvis kravet på foderbokföring och registrering som företagare inom primärproduktionen i foderbranschen, gäller inte för uppfödning av livsmedelsproducerande djur för privat hemmabruk. Vidare berörs transport, lagring och hantering av foder på produktionsstället samt transport av primärprodukter från produktionsstället till mottagaren av kraven. Mottagaren kan vara en annan gård eller en foderfabrik.

1) Foder avser varje ämne eller produkt inklusive tillsatser som är avsedd för oral utfodring av djur, oavsett om ämnena eller produkterna är bearbetade, delvis bearbetade eller obearbetade. Till exempel spannmål avsedd för utfodring av djur, hö, industriellt hel- eller kompletteringsfoder, c-vitamin och ensileringsmedel är foder.

2) Livsmedelsproducerande djur avser djur, som t.ex. nötkreatur, svin, höns och hästar, som används inom produktionen av livsmedel, antingen som sådana eller i form av produkter som djuren producerar.

4.2.1 Fodersäkerhet

Hantering, transport och lagring av foder på gården

I alla skeden av produktionen måste man se till att fodret skyddas från potentiella faktorer som kan leda till att fodret kontamineras och förfärs. Foder får inte innehålla ämnen som är förbjudna enligt lagstiftningen. Förekomsten av skadliga ämnen, organismer och produkter i foder har begränsats genom att man har fastställt gränsvärden för skadliga ämnen och produkter i foder. Orsaken kan till exempel vara en mikrobiologisk sjukdomsalstrare i marken eller vattnet, rester av gödselmedel och bekämpningsmedel samt inkorrekt hantering och bortskaffande av avfall. Det är viktigt att man bekämpar skadedjuren både för foderhygienens skull och för att förebygga djursjukdomar. Bland annat på grund av risken för salmonella måste man också se till att fågelspillning inte kommer in i fodret. Också djurens strö måste skyddas mot kontaminering, eftersom djuren kanske äter av ströet fastän det inte är foder. Foder och strö ska bytas ut tillräckligt ofta och man måste se till att de inte börjar ruttna. Resultaten av analyser som utförts på foderprover och har betydelse för fodersäkerhet måste beaktas i produktion.

Det foderutdelningssystem som är i bruk på gården måste säkerställa att djuren endast får foder som är avsett för dem. De utrymmen, anordningar, behållare och transportmedel som används när man tillverkar, förpackar, hanterar, lagrar och transporterar foder eller utfodrar djur ska rengöras regelbundet och vid behov desinficeras efter rengöringen. Också djurens dricksanordningar måste rengöras regelbundet. Framför allt efter hantering och användning av foderläkemedel³⁾ ska fordonen och utrustningen för foderhantering och utfodring rengöras så att man undviker att kontaminera följande foderparti.

Djurens dricksvatten och det vatten som används för rengöring av anordningar och redskap måste vara rent. Vid betesutfodring måste man ta hänsyn till fastställda karenstider för växtskyddsmedlen. Tiden mellan spridning av stallgödsel och bärgning av foder eller betesgång måste vara tillräckligt lång så att gödseln inte förorenar fodret. Om man använder något gödselmaterial av animaliskt ursprung, exempelvis kött- och benmjöl, måste karenstiden mellan spridningen av gödselmaterial av animaliskt ursprung och foderbärgning eller betesgång vara minst 21 dygn.

Rengörings- och desinfektionskemikalier ska användas enligt bruksanvisningarna. Också andra biocider, gödselmedel och växtskyddsmedel ska förvaras, hanteras och användas enligt tillverkarens anvisningar. De, liksom också farliga ämnen, utsäde och avfall, måste hanteras och förvaras åtskilt från foder och djurhållningsplatser. Foder, inklusive foderläkemedel, avsedda för olika djurgrupper och djurslag ska förvaras så att de inte ges åt sådana djur som de inte är ämnade för. Den person som ansvarar för djurens utfodring ska ha de kunskaper och färdigheter som behövs för uppgiften.

³⁾ Foderläkemedel avser foder som kan ges direkt till djur utan vidare bearbetning, som består av en homogen blandning av ett eller flera veterinärmedicinska läkemedel eller en eller flera mellanprodukter med foderråvaror eller foderblandningar.

Förbud som gäller användning av animaliskt protein

Livsmedelsproducerande djur får inte i regel utfodras med animaliskt protein eller foder innehållande sådant. Förbudet syftar till att förhindra spridningen av BSE hos nötkreatur (galnakosjukan). Det finns dock vissa undantag från förbudet.

Bearbetat animaliskt protein (processed animal protein, PAP) innebär mjöl, också blodmjöl, som är framställt av animaliska biprodukter i kategori 3 och tillverkat i en godkänd bearbetningsanläggning.

Animaliskt protein (inklusive produkter som kan innehålla animaliskt protein)	Idisslare	Svin, fjäderfä, vattenbruksdjur	Andra livsmedelsproducerande djur
Bearbetat animaliskt protein från idisslare	Förbjudet	Förbjudet	Förbjudet
Bearbetat animaliskt protein från svin	Förbjudet	Tillåtet för vattenbruksdjur och fjäderfän* Förbjudet för svin	Förbjudet
Bearbetat animaliskt protein från fjäderfän	Förbjudet	Tillåtet för vattenbruksdjur och svin* Förbjudet för fjäderfän	Förbjudet
Bearbetat animaliskt protein från fisk (fiskmjöl)	I regel förbjudet**	Tillåtet	Tillåtet
Bearbetat animaliskt protein: från insekter	Förbjudet	Tillåtet	Förbjudet
Blodprodukter från idisslare (t.ex. torkad plasma, torkade röda blodkroppar)	Förbjudet	Förbjudet	Förbjudet
Blodprodukter från icke-idisslare (t.ex. torkad plasma, torkade röda blodkroppar)	Förbjudet	Tillåtet på vissa villkor*	Tillåtet på vissa villkor*
Hydrolyserat protein som härrör från icke-idisslare och/eller från skinn och hudar av idisslare	Tillåtet	Tillåtet	Tillåtet

Animaliskt protein (inklusive produkter som kan innehålla animaliskt protein)	Idisslare	Svin, fjäderfä, vattenbruksdjur	Andra livsmedelsproducerande djur
Hydrolyserat protein som härör från andra kroppsdelar av idisslare än skinn och hudar	Förbjudet	Förbjudet	Förbjudet
Animaliskt di- och trikalciumfosfat	Förbjudet	Tillåtet *	Tillåtet*
Gelatin och kollagen från idisslare	Förbjudet	Tillåtet	tillåtet
Gelatin och kollagen från icke-idisslare	Tillåtet	Tillåtet	Tillåtet
Mjolkprodukter	Tillåtet på vissa villkor**	Tillåtet på vissa villkor**	Tillåtet på vissa villkor**
Ägg och äggprodukter	Tillåtet ***	Tillåtet***	Tillåtet ***
Levande insekter	Förbjudet	Tillåtet****	Tillåtet ****
Animaliskt protein (inklusive produkter som kan innehålla animaliskt protein)	Idisslare	Svin, fjäderfä, vattenbruksdjur	Andra livsmedelsproducerande djur
Bearbetat animaliskt protein från idisslare	Förbjudet	Förbjudet	Förbjudet
Bearbetat animaliskt protein från svin	Förbjudet	Tillåtet för vattenbruksdjur och fjäderfän*	Förbjudet

Animaliskt protein (inklusive produkter som kan innehålla animaliskt protein)	Idisslare	Svin, fjäderfä, vattenbruksdjur	Andra livsmedelsproducerande djur
		Förbjudet för svin	
Bearbetat animaliskt protein: fiskmjöl	Förbjudet**		Tillåtet på vissa villkor***
Bearbetat animaliskt protein: från insekter	Förbjudet		Förbjudet****
Blodprodukter från idisslare (t.ex. torkad plasma, torkade röda blodkroppar)	Förbjudet		Förbjudet
Blodprodukter från icke- idisslare (t.ex. torkad plasma, torkade röda blodkroppar)	Förbjudet		Tillåtet på vissa villkor***
Hydrolyserat protein som härör från andra kroppsdelar av idisslare än skinn och hudar	Förbjudet		Förbjudet
Animaliskt di- och trikalciumfosfat	Förbjudet		Tillåtet på vissa villkor***
Gelatin från idisslare	Förbjudet		Förbjudet
Mjolkprodukter	Tillåtet på vissa villkor***		Tillåtet på vissa villkor***

Animaliskt protein (inklusive produkter som kan innehålla animaliskt protein)	Idisslare	Svin, fjäderfä, vattenbruksdjur	Andra livsmedelsproducerande djur
Ägg och äggprodukter	Tillåtet på vissa villkor*****		Tillåtet på vissa villkor*****
Levande insekter	Förbjudet		Tillåtet på vissa villkor*****

*Användningen kan vara förenad med anmälningsskyldighet och i vissa fall ett förfarande med godkännande (se nedan).

** Fiskmjöl är tillåtet i kommersiella mjölknäringar för diande idisslare. Om det på gården används mjölknäring innehållande fiskmjöl ska gården göra en anmälan om detta.

*** Det är tillåtet att använda ägg och äggprodukter om man har säkerställt att de är fria från salmonella.

**** Det kan finnas begränsningar i användning av insektarter vid utfodring.

Användning av fiskmjöl, bearbetat protein eller blodprodukter från icke-idisslare samt di- och trikalسيومfosfat för utfodring av andra livsmedelsproducerande djur än idisslare förutsätter att följande krav uppfylls:

- Om samma gård håller såväl idisslare som andra djur ska foder innehållande fiskmjöl, blodprodukter eller di- eller trikalسيومfosfat hanteras helt åtskilt från idisslare och foder avsett för idisslare. På sådana gårdar med s.k. blandad produktion är det inte tillåtet att använda fiskmjöl m.m. som foderråvara i hemmablandningar, utan de ska vara kompletteringsfoder.
- Bearbetat animaliskt protein från icke-idisslare får inte användas för utfodring av andra livsmedelsproducerande djur än vattenbruksdjur. Under vissa förutsättningar får animaliskt protein från fjäderfän/insektprotein användas för utfodring av svin och animaliskt protein från svin/insektprotein användas för utfodring av fjäderfän. Foder innehållande sådana ämnen ska förvaras åtskilt från andra foder för livsmedelsproducerande djur och utom räckhåll för dem. Foderråvara av samma djurslag (t.ex. svinPAP) får inte användas som sådant på gårdar som utöver fjäderfän också håller svin.
- Om dessa animaliska foder används på gården ska en anmälan om verksamheten först göras till Ålands landskapsregering. Kraven på anmälan gäller inte gårdar som använder helfoder, dvs. gårdar som inte tillverkar hemmablandningar. Kraven på anmälan hör samman med bekämpning och kontroll av BSE och andra TSE-sjukdomar.
- Varaktiga förändringar i användningen av animaliskt protein på gården ska också anmälas till Ålands landskapsregering.

Vid användningen av mjölkbaserade produkter och före detta livsmedel vid utfodring av livsmedelsproducerande djur finns det begränsningar för att förhindra smittsamma sjukdomar. Anmälan om användning av vissa mjölkbaserade produkter görs till Ålands landskapsregering. Definition av mjölkbaserade produkter: https://www.ruokavirasto.fi/sv/foretag/foder--och-godselbranscherna/foder_och_aktorer_inom_fodersektorn/anvandningen-av-animaliska-biprodukter-som-foder/mjolk-och-mjolkbaserade-biprodukter2/

Begränsningar för användningen av fodertillsatser

Fodertillsatser är ämnen, mikroorganismer och fabrikat som avsiktligt tillsätts i foder. Syftet med tillsatserna är att till exempel inverka gynnsamt på fodrets eller de animaliska produkternas egenskaper eller att främja animalieproduktionen och djurens välbefinnande. Tillsatser är bl.a. spårämnen, vitaminer, urea och aminosyror samt koccidiostatika. Också konserveringsmedel för ensilage är fodertillsatser eller deras blandningar dvs. förblandningar. Man måste föra bok över fodertillsatserna och förblandningarna.

Fodertillsatser får inte användas om de inte är godkända i Europeiska unionen. Användningen av fodertillsatser är förknippad med olika villkor beroende på typen av tillsats. Det finns bestämmelser om högsta tillåtna halt av vissa tillsatser, till exempel selen, i foder eftersom dessa tillsatser är giftiga för djur om den högsta tillåtna halten överskrids. Det är helt och hållet förbjudet att utfodra värphöns med foder innehållande koccidiostatika, och i fråga om andra fjäderfä kan det finnas ett användningsförbud under en viss period före slakt (karenstid).

Om en husdjursproducent använder fodertillsatser vid tillverkningen av egna hemmablandningar måste han registrera sig som foderföretagare hos landskapsregeringen. Om en husdjursproducent använder koccidiostatika eller vissa tillsatser som inverkar på djurets produktion eller om husdjursproducenten använder förblandningar som innehåller tillsatser av koccidiostatika för tillverkning av foder, måste husdjursproducenten utöver registreringen anhålla om godkännande hos Ålands landskapsregering. Kraven ovan gäller inte gårdar som använder kompletterande foder, hel-foder eller ensilerings-tillsatser. Tillsatser ska användas enligt bruksanvisningarna på förpackningen.

Anmälningsskyldighet

Samtliga foderföretagare, inklusive jordbrukarna, är skyldiga att göra en anmälan till landskapsregeringen om det finns en misstanke om att det foder de importerar, producerar, tillverkar eller distribuerar inte är säkert. Då ska omedelbara åtgärder vidtas för att dra bort fodret i fråga från marknaden och fodret får inte längre ges åt djur.

4.2.2 Krav på foderbokföring i tvärvillkor

Man måste föra bok över produktion, användning av foder, analysresultaten från foderproverna samt användningen av växtskyddsmedel och biocider. Kravet på foderbokföring gäller också foderläkemedel samt tillsatser och förblandningar, till exempel ensileringsmedel. Foderbokföring är ett grundläggande krav när det gäller spårbarheten för foder och det berör samtliga foderodlare och husdjursproducenter. Det är nödvändigt att kunna spåra foder så att man i en eventuell risksituation kan dra tillbaka bestämda foderpartier från marknaden (ta dem ur bruk). Producenten måste föra bok över följande uppgifter:

- I fråga om foder som köpts/tagits emot utan ersättning till gården; namn och adress för den som sålt/levererat fodret, produktens namn eller beskaffenhet (t.ex. rybskross), leveransdatum, mängd och djurgrupp som utfodrats med fodret

- I fråga om foder som sålts/överlåtits från gården; namn och adress för den som köpt/tagit emot fodret, produktens namn eller beskaffenhet (t.ex. torrhö), leveransdatum och mängd
- I fråga om gårdens egenproducerade foder; namnet på eller beskaffenheten hos det foder som respektive djurgrupp har utfodrats med samt mängden
- Tidpunkten för när man slutat använda fodret om det på grund av ett tillsattsämne, t.ex. koccidiostatika, eller ett läkemedel i fodret en karrenstid som måste följas
- Resultaten från de prov som tagits av fodret
- Användningen av växtskyddsmedel
- Användningen av biocider som tryggar fodersäkerheten, såsom desinfektionsmedel och skadedjursgifter, som används i foderlager eller vid behandling av utfodringskärl och transportmedel, förflyttnings- eller vägningsutrustning för foder

Dessutom ska jordbrukaren iaktta den nationella foderlagstiftningens krav på att foderlagrens identifikationer ska föras in i foderbokföringen, även om tvärvillkoren inte förutsätter att foderlagrens identifikationer antecknas i foderbokföringen.

Som bokföring räcker också att man sparar inköps-/försäljningskvittona och verifikaten, i fråga om foderläkemedel bokföringen över medicinsk behandling och/eller i fråga om foder som producerats på gården de skiftesbokföringen enligt miljöersättningens förbindelsevillkor, ifall de uppgifter som krävs i bokföringen framgår av dem.

Som bokföring av analysresultaten från foderprover räcker att man sparar de aktuella analysintygen.

Kraven på bokföring av växtskyddsmedel har beskrivits i guidesdelen 4.1.2 Användning av växtskyddsmedel på gården. Om jordbrukaren har ingått ett åtagande om miljöersättning är de växtskyddsanteckningar som förts enligt villkoren för miljöersättningen tillräckliga också för att uppfylla foderkraven. Bokföringen av biocidanvändning ska inbegripa namn, mängder och användningstider av använda biocider. Uppgifterna ska vid behov vara tillgängliga för tillsynsmyndigheten. Foderbokföringen ska sparas minst fem år och bokföringen av biocideranvändning minst ett år.

I tvärvillkoren ingår också krav på bokföring över medicinsk behandling när det gäller att föra bok över foderläkemedel. Läs mer om kraven på bokföring över medicinsk behandling som gäller foderläkemedel i avsnitt 4.3.2 Förbjudna ämnen, tillåtna veterinärmedicinska läkemedel och bokföring över läkemedelsbehandling i guiden.

4.2.3 Anskaffning av foder från registrerade eller godkända foderföretagare

I anslutning till fodrets spårbarhet och fodersäkerheten får foder skaffas enbart från registrerade eller godkända foderföretagare. När jordbrukarna skaffar foder till gården måste de försäkra sig om att den som säljer eller överlåter fodret är en registrerad eller godkänd foderföretagare. Skyldighet att registrera sig som primärproducent av foder gäller inte en jordbrukare som årligen producerar foder på en högst 3 hektar stor odlingsareal och som levererar allt foder från denna areal till en lokal gård för att användas. Också när foder köps till gården direkt från ett annat EU-land måste man kontrollera att säljaren av fodret har registrerat sig som foderföretagare. Mer information och förteckningar över registrerade åländska foderföretag och primärproducenter av foder på Åland som finns på landskapsregeringens webbplats.

4.3 Producera trygga livsmedel

Det har blivit några ändringar i tvärvillkorskraven för livsmedelshygien år 2017, varav de flesta gäller mjölkproduktion.

4.3.1 Krav på primärproduktionsställen

Primärproduktionsställe (gård, produktionsenhet) är en gårdsbruksenhet, trädgård eller en annan plats där man bedriver primärproduktion av livsmedel.

Primärproducent (jordbrukare) är en person eller ett företag som bedriver primärproduktion av livsmedel, exempelvis odling av växter för livsmedelsproduktion, skörd, mjölkproduktion och alla de skeden inom animalieproduktionen som föregår slakt.

Gemensamma krav som gäller primärproduktionsställen

På primärproduktionen av livsmedel som härrör från djur, växter och svampar tillämpas Europeiska gemenskapens lagstiftning samt livsmedelslagen, lagen om medicinsk behandling av djur och de förordningar som utfärdats med stöd av dem. Det är jordbrukaren som ansvarar för att de livsmedel som jordbrukaren producerar är säkra och man ska därför ha tillräcklig information om livsmedlet och de hälsorisker som är förknippade med dess hantering.

Jordbrukaren ska se till och kontrollera att alla som står under dennas överinseende och hanterar livsmedel har tillräckliga insikter i livsmedelshygien. Om jordbrukaren misstänker att ett livsmedel som han producerat kan orsaka hälsorisker för människor, ska han underrätta ÅMHM omedelbart och vid behov dra igång återkallandet av en produkt som redan har överlåtits samt vidta andra åtgärder för att rätta till missförhållandena. Primärproducenten ska med hjälp av journalföring samt uppgifter och påskrifter på förpackningarna som sänds med produkten, vilket möjliggör att livsmedlen är spårbara ända fram till detaljhandeln.

Ett primärproduktionsställe ska byggas och skötas så, att man inte äventyrar säkerheten hos de livsmedel som produceras och hanteras där. För att skydda produkterna från kontaminering ska fodertillsatser, veterinärmedicinska läkemedel, växtskyddsmedel, gödsel-fabrikat, biocider som exempelvis rodenticider och desinfektionsmedel samt andra farliga kemikalier och avfall hanteras, lagras och användas rätt.

Gården ska ha tillräcklig tillgång till vatten av god kvalitet för bevattning, dricksvatten för djuren och rengöring. Vattnet får inte ha främmande lukt eller smak eller innehålla mikroorganismer, parasiter eller främmande ämnen i sådana mängder som kan äventyra primärprodukternas säkerhet och de livsmedel som framställs av dem. Kvaliteten på vatten som används för bevattning av växter samt vatten som används för tvätt av produkter och utrustning ska i vissa fall analyseras regelbundet i laboratorium. Vattnet ska analyseras exempelvis då vatten från egen brunn används vid bevattning av växtdelar som är ätliga eller för tvätt av mjölkkningsutrustning och mjölk-tank.

Livsmedelsproducerande djur ska ha ett sådant hälsotillstånd och skötas och hanteras på ett sätt som tryggar en god hygienisk kvalitet på de livsmedel som härrör från dem. Man ska sträva efter att förhindra att sjukdomar som smittar från djur till människor förs in till gården och att de sprids på eller från gården. När nya djur förs in till djurhållningsplatsen ska sjukdomsriskerna beaktas. Sjukdomsriskerna kan beaktas bland annat genom att nya djur som förs in till gården hålls åtskilt från andra djur eller genom att nya djur köps in bara från sådana djurhållningsplatser vars hälsotillstånd är känt. Om jordbrukaren misstänker att han fått in en sjukdom som ska bekämpas ska detta omedelbart anmälas till ÅMHM eller Landskapsregeringen. Om problem upptäcks, ska primärproducenten vidta ändamålsenliga åtgärder för att korrigera situationen.

Primärproducentens (jordbrukarens) skyldighet att föra journal

Alla primärproducenter ska göra anmälan till Ålands landskapsregering om primärproduktionsstället och den verksamhet som bedrivs där. Företagaren ska också meddela om väsentliga ändringar som skett inom primärproducentens verksamhet, avbrott i verksamheten för längre än ett år eller om verksamheten upphör.

Gårdar med mjölkproduktion ska i sin anmälan meddela om obehandlad mjölk och råmjölk överläts från gården direkt till slutkonsumenten och/eller förpackad och fryst råmjölk (kolostrum) levereras till lokal minutförsäljning.

Gårdar med äggproduktion ska i sin anmälan meddela om ägg överläts från gården direkt till slutkonsumenten och/eller ägg levereras till lokal minutförsäljning (hönsägg i ett undantagsområde).

Gårdar med växtproduktion ska i sin anmälan meddela om grönsaker, rotfrukter, frukter, bär, spannmål och svampar överläts från gården direkt till slutkonsumenten.

Mera information och rådgivning fås från ÅMHM.

Krav på journalföring då det gäller primärproducenter

De uppgifter som aktören journalför behövs bland annat för att säkerställa livsmedlens spårbarhet då djur säljs eller skickas till slakt. Journalen kan bestå av en eller flera filer (t.ex. journalföring av djurens hälsa och medicinering) och vara en del av ett kvalitets- eller annat system som används på primärproduktionsstället.

I företagarens journal ska finnas uppgifter om minst följande omständigheter till den del de berör primärproduktionen i fråga:

- primärprodukter som levererats för användning som livsmedel, förvaras i 1 år
- prover, undersökningar och kontroller som är av betydelse för livsmedelssäkerheten (t.ex. resultat av vattenanalyser, programmet för kontroll av rester av växtskyddsmedel, undersökningar av juverinflammationer, salmonellakontroll samt kontrollrapporter om t.ex. hygienkontroller på gårdar med mjölkproduktion, beslut om köttbesiktning, uppgifter om sjukdomsfrekvensen hos svin, uppgifter som besiktningsveterinären meddelar en primärproducent, kontrollbesök i anslutning till salmonellakontrollprogrammet), förvaras i 3 år. Obs! Det nyaste analysresultatet från vattenanalyser ska alltid sparas.
- på växtodlingsgårdar användning av växtskyddsmedel och biocider (t.ex. insektsgifter och rodenticider, desinfektionsmedel): medlets namn, mängd och användningsdatum. För växtskyddsmedel är förvaringstiden för journalen 3 år och för biocider är förvaringstiden för journalen ett år
- slag och ursprung av det foder som getts åt djuren, förvaras i 5 år
- veterinärmedicinska läkemedel och annan behandling som djuren fått, behandlingsdatum samt karenstid, förvaringstid 5 år (mera information om journalföring av medicinsk behandling i punkt 5.2)

På gårdar med mjölkproduktion journalförs också

- mjölkens förvaringstemperatur, förvaringstid 1 år

Det lönar sig att vara noggrann med journalföring och förvaring av journalerna, eftersom kontroll av journalföringen är en del av tvärvillkorsövervakningen på gårdarna. Avsaknad av uppgifter kan räknas som verksamhet som strider mot lagstiftningen och kan leda till att stödet sänks.

Särskilda krav som gäller mjölkproduktion

För gårdar med mjölkproduktion har utöver de allmänna kraven på primärproduktionen (som presenterats ovan) även fastställts särskilda krav som gäller mjölkproduktion.

Lokaler där man håller och mjölkar mjölkproducerande djur och hanterar mjölk samt redskap och utrustning för mjölkproduktion ska vara placerade och konstruerade på ett sådant vis att det finns goda möjligheter att se till att djuren är rena och friska, att mjölkningen utförs hygieniskt och mjölkkråvan är av god hygienisk kvalitet. I lokalerna får inte förvaras något som kan försämra mjölkens hygieniska kvalitet. Det ska finnas ett ändamålsenligt rum för rengöring och förvaring av utrustning och redskap som används då mjölken hanteras.

Djur

Djuren ska hållas rena och de får inte ha sjukdomar eller fel som försämrar mjölkens hygieniska kvalitet. Djurskötaren ska kontrollera att djuren är rena och i god kondition. Djur som uppvisar symptom på en sjukdom som kan försvaga mjölkens hygieniska kvalitet ska isoleras från de andra mjölkproducerande djuren.

Rum för kylning och förvaring av mjölk

De förhållanden under vilka mjölken kyls ner och förvaras får inte försämra mjölkens livsmedels - säkerhet. I de rum där det antingen förvaras eller kyls ner mjölk får man inte utöva verksamhet som försämrar mjölkens livsmedelssäkerhet. I synnerhet direkt förbindelse till djurhållningslokalerna och andra verksamheter som för med sig smuts i närheten av funktioner för nerkyllning och förvaring av mjölk kan orsaka en risk för mjölkhygien. Riskerna ska beaktas i verksamheten och omsorgsfullhet iakttas vid rengöring av lokaler och utrustning. Rummen för förvaring och nedkyllning av mjölk ska skyddas mot skadedjur.

Mjölkningshygien

Före mjölkningen ska spenarna och vid behov juvret och området kring det rengöras omsorgsfullt. Mjölkningsutrustningens mjölkfilter ska bytas innan mjölkningen påbörjas och vid behov under mjölkningen.

I mjölk som överläts som livsmedel får inte finnas några förändringar som tyder på juverinflammation eller några andra tecken på förändringar. Djur som uppvisar symptom på juversjukdomar eller sjukdomar som smittar till människor via mjölken, eller vars mjölk innehåller läkemedelsrester under medicinering och karenstid, ska antingen mjölkas till sist, med en separat mjölkningsmaskin, för hand eller mjölkas med utrustning som rengörs omedelbart efter mjölkningen. Mjölken från dessa djur mjölkas skilt och får inte överlätas som livsmedel. Råmjölk mjölkas separat från annan mjölk och ska också förvaras skilt. Primärproducenten ska ha en verksamhetsplan för att försäkra sig om att mjölken från ett sjukt eller medicinerat djur kan avskiljas från den övriga mjölken under hela medicineringen och karenstiden. Medicinerade djur ska vara identifierbara under hela medicineringen och karenstiden.

Ytor som kommer i kontakt med mjölk och underhåll av mjölkningsmaskinen

Ytor som kommer i kontakt med mjölk ska vara gjorda av slätt, tvättbart och giftfritt material. Mjölkningsutrustningen och -redskapen ska hållas rena och i gott, fungerande skick. De ska tvättas efter användning och desinficeras vid behov. Efter tvätt och eventuell desinficering ska utrustningen och redskapen sköljas med rent vatten. Mjölkningsmaskinen ska underhållas och testas efter behov och regelbundet, så att den hålls i gott skick och fungerar bra. Intygen över underhåll och testning ska på begäran kunna visas upp eller skickas i efterhand till tillsynsmyndigheten.

Kvaliteten på mjölkkråvara som överläts från gården

Efter mjölkningen ska mjölken så snabbt som möjligt kylas ned till +6 grader (+8 grader om mjölken hämtas från gården dagligen) eller lägre och även förvaras i denna temperatur på gården. Obehandlad mjölk som överläts från gården ska uppfylla kraven på de totala antalet bakteriekolonier och cellhalt.

*** Kor**

Totalt antal bakteriekolonier: det geometriska medelvärdet för två månader ska vara under 100 000 cfu/ml, minst 2 prover/månad. Cellhalt: det geometriska medelvärdet för tre månader ska vara under 400 000 st./ml, minst 1 prov/månad.

*** Övriga djur**

Totalt antal bakteriekolonier: det geometriska medelvärdet för två månader ska vara under 1 500 000 cfu/ml, minst 2 prov/ månad; kravet är under 500 000 cfu/ml, om ingen värmebehandling ingår i tillverkningen av produkten.

Särskilda krav som gäller äggproduktion

För gårdar med äggproduktion har utöver de allmänna kraven på primärproduktionen (som presenteras ovan) även fastställts särskilda krav som gäller äggproduktion.

Äggen ska skyddas mot skadlig inverkan utifrån. De ska hållas rena, torra och skyddas mot lukter, stötar och direkt solljus.

Företagaren ska journalföra undersökningar och kontroller som utförs i enlighet med programmet för salmonellakontroll. Förvara journalen över undersökningarna i minst 3 år och journalen över kontrollerna minst ett år.

4.3.2 Förbjudna ämnen, tillåtna veterinärmedicinska läkemedel och bokföring över läkemedelsbehandling

Tillåtna veterinärmedicinska läkemedel

Det är viktigt att man har kontroll över användningen av läkemedel för djur. Produktionsdjur får medicineras endast med sådana medicinska preparat som innehåller ett läkemedel som är godkänt att användas för produktionsdjur. Om en veterinär har ordinerat medicineringen ska den bruksanvisning som veterinären ger för läkemedlet i fråga följas. Bruksanvisningen för läkemedel som kan köpas receptfritt på apotek finns på bipacksedeln. Veterinären eller apoteket lämnar uppgifter om läkemedel och hur de används rätt. Man måste alltid försäkra sig om att ett läkemedel används på rätt sätt och kontrollera karenstiden innan läkemedlet ges åt djuret. Lägg märke till att den karenstid som veterinären föreskriver kan avvika från den karenstid som nämns på bipacksedeln. Producenten måste på ett föreskrivet sätt föra bok över de läkemedel som getts åt djuren.

Säkerheten för alla läkemedel som är godkända för produktionsdjur utvärderas, och vid behov har det fastställts en karenstid för läkemedel avsedda för produktionsdjur som ska följas. Med karenstid avses en från den tidpunkt då läkemedel sista gången gavs räknad minimitid inom vilken kött eller andra produkter av ett slaktat djur eller djuret eller mjölk, honung eller ägg som djuret producerat inte får överlätas för att användas som livsmedel. Produkter som fåtts av djuret under karenstiden får enligt bestämmelserna användas som livsmedel endast i särskilda fall. Produktionsdjur ska kunna identifieras under den tid medicinsk behandling och läkemedelsbehandling pågår samt under läkemedlets karenstid. Jordbrukaren ska se till att karenstiderna följs, om man inte bryr sig om att följa karenstiderna kan det leda till alltför höga halter av läkemedelsrester i livsmedlet vilket försämrar livsmedelssäkerheten.

Bokföring över läkemedelsbehandling av produktionsdjur

Ägaren till eller innehavaren av ett produktionsdjur måste föra bok över de läkemedel (också homeopatiska läkemedel) som givits åt djuret. Kravet på bokföring gäller djur som hålls, föds upp, sköts, slaktas eller samlas in för produktion av livsmedel. I bokföringen antecknas de läkemedel som veterinären har gett åt produktionsdjuret samt de läkemedel som ägaren själv eller någon annan person har gett. Också läkemedelsfoder som djuret har fått måste antecknas i bokföringen.

Gällande medicinering ska av bokföringen åtminstone framgå:

1. djurets eller djurgruppens identifieringsuppgifter
2. datum för medicineringen
3. vem som har påbörjat medicineringen (veterinär, djurets ägare eller innehavare eller en annan av dem bemyndigad person)
4. läkemedlets eller foderläkemedlets indikation
5. läkemedlets namn
6. mängden läkemedel eller foderläkemedel
7. fastställd karenstid för läkemedlet eller foderläkemedlet samt
8. försäljaren av läkemedlet eller foderläkemedlet

Det rekommenderas att EU-signumet på öronmärket används som identifikationsuppgift för t.ex. nötkreatur, getter och får. Med given mängd av läkemedlet avses den mängd läkemedel t.ex. i milliliter eller gram som givits åt djuret. Med den som sålt läkemedlet avses den veterinär som givit eller sålt läkemedlet eller det apotek eller motsvarande företag som sålt läkemedlet. I stället för veterinärens namn kan man använda veterinärens identifikationsnummer.

Djurets ägare eller innehavare kan föra in anteckningarna om djurets medicinering exempelvis i djurets seminerings- och hälsokort, i svinstallsjournalen eller hälsokontrollboken. Att förvara de skriftliga rapporter eller recept som veterinären utfärdat om medicineringen i en mapp räcker också som bokföring över medicineringen, om djurets ägare eller innehavare kompletterar handlingarna med de uppgifter som saknas. Djurets ägare eller innehavare kan också anteckna uppgifterna om djurets medicinering i ett separat häfte eller en bok som reserverats för ändamålet. Man kan också föra bokföringen i ett elektroniskt system. Ett villkor för överlåtelse av läkemedel till sådana ägare eller innehavare av djur som anslutit sig till ett riksomfattande djurhälsovårdsprogram är att djurets ägare eller innehavare ska föra journal över alla de läkemedel som ett produktionsdjur behandlats med i ett system för uppföljning av hälsovården, om systemet har en sådan möjlighet, eller i något annat motsvarande elektroniskt system, från vilket uppgifterna kan överföras till systemet för uppföljning av hälsovården.

Intyg som ska sparas vid journalföringen är recept från veterinär och skriftliga redogörelser över utlämning av läkemedel eller medicinskt foder samt övriga intyg från veterinär, apotek eller ställe som lämnat ut det medicinska fodret om försäljningen av läkemedlen eller de medicinska fodren eller annan utlämning. Det kan exempelvis vara kvitton på receptfria läkemedel som köpts på apotek (exempelvis järntillskott för grisar och flytande medel som intas via munnen).

Bokföringen ska föras så att uppgifterna om den enskilda djurens eller djurgruppens samtliga medicineringarna lätt kan fås fram under hela den tiden som bokföringen bevaras. Bokföring över medicinering av produktionsdjur ska bevaras i minst fem år efter den sista behandlingen, oberoende av om djuret är vid liv eller inte.

Förbjudna ämnen

Följande läkemedelssubstans som främjar djurens tillväxt och avkastning får inte användas för behandling av produktionsdjur: stilben och stilbenderivat samt deras salter och estrar, ämnen som har tyreostatisk verkan, 17-beta-estradiol och deras esterderivat samt bovint somatotropin och dess derivat. Endast en veterinär får använda vissa andra ämnen med östrogen androgen eller gestagen verkan samt beta-agonister för behandling av enskilda animalieproduktionsdjur i vissa noga avgränsade fall.

Till förbjudna ämnen hörs sådana ämnen (till exempel kloramfenikol, metronidatsol eller nitrofuraner), om vilkas rester i livsmedel det inte går att fastställa en för konsumenten säker gräns för restämnehalt. Användningen av ämnen förbjuds för produktionsdjur utom för hästar, om det i hästpasset eller identifieringshandlingarna anges att det är förbjudet att slakta hästen för användning till livsmedel.

Djur som har behandlats med läkemedel i strid mot lagen eller produkter av ett sådant får inte släppas ut på marknaden. Om förbjudna tillväxtbefrämjande ämnen påträffas i levande djur eller djurprodukter är det alltid fråga om en grov förseelse.

Om ett djur har behandlats med en förbjuden läkemedelssubstans ska regionförvaltningsverket bestämma att djuret ska avlivas. Slaktkroppen och de produkter som härrör från den måste destrueras.

Övervakning av läkemedelsrester och förbjudna ämnen samt bokföringen över medicinsk behandling av djur

Övervakningen av främmande ämnen i animaliska livsmedel grundar sig på livsmedelslagen och är en del av hygienövervakningen av livsmedel. Lagen om medicinsk behandling av djur innehåller

bestämmelser om djurens medicinering och övervakningen i samband med den samt om bokföringen över medicinsk behandling. I förordningen om främmande ämnen i livsmedel ingår detaljerade bestämmelser om övervakningen av främmande ämnen.

För att trygga konsumenternas hälsa genomförs årligen ett nationellt program för övervakning av förekomsten av främmande ämnen i livsmedel, där man övervakar att det inte används förbjudna ämnen vid uppfödningen av produktionsdjur och att resterna av tillåtna läkemedel för djur i livsmedlen inte överskrider de föreskrivna gränsvärdena. ÅMHH:s veterinärer utför också inspektioner av bokföringen över medicinsk behandling på gårdarna.

De prov som analyseras inom ramen för det nationella programmet tas av ÅMHH:s besiktningsveterinärer. Prov tas både på gårdarna och i t.ex. slakterierna av levande djur och kött (nötkreatur, svin, får, häst, fjäderfä (höns, broiler, kalkon), hägnat vilt (and, ren, vildsvin, struts)), av mjölk, ägg och honung. Proven tas alltid utan förhandsanmälan och så att den ursprungliga produktionsgården kan spåras. Djurets ägare eller innehavare ska på egen kostnad lämna tillsynsmyndigheten den hjälp som behövs för tillsynen och inspektionen. Djurets ägare eller innehavare är skyldig att ordna sådana förhållanden att inspektionen och provtagningen kan utföras tryggt och med beaktande av djurets normala beteende.

Om resultatet av ett prov som tas inom övervakningen av främmande ämnen strider mot bestämmelserna ska myndigheten omedelbart börja utreda fallet. Man vidtar en inspektion på gården för att försöka utreda ursprunget för läkemedelsresten och orsaken till att resultatet är i strid med bestämmelserna. I samband med inspektionerna granskas också jordbrukarens bokföring över medicinsk behandling av djur. Med hjälp av en noggrann och bestämmelseenlig bokföring kan jordbrukaren visa att han handlat korrekt när det gäller den medicinska behandlingen av djur.

Om besiktningsveterinären eller ÅMHH misstänker att ett animaliskt livsmedel innehåller högre halter av främmande eller förbjudna ämnen än vad som tillåtet enligt lagstiftningen är myndigheten skyldig att låta analysera livsmedlet för säkerställande av dess säkerhet. Det görs också ett stort antal restämnesanalyser inom anläggningarnas egenkontroll. Tester för rester av mikrobiella läkemedel görs av mjölken vid mejerierna och vid slakterierna av njurprov. Om det visar sig att gränsvärdet för främmande ämnen överskrids görs en anmälan till den myndighet som övervakar anläggningarna, som i sin tur startar en officiell utredning av fallet. Också om jordbrukaren vill kan han efter karenstidens utgång, och innan han levererar mjölk från det medicinerade djuret till mejeriet, utföra ett test av resthalterna av mikrobiella läkemedel i mjölken som ett led i sin egenkontroll.

Om det visar sig vid undersökningen att producenten har handlat i strid mot bestämmelserna beaktas förseelsen också vid tvärvillkorsövervakningen och den kan medföra stödpåföljder.

4.3.3 Rester av växtskyddsmedel

För växter som odlas till livsmedel och foder får bara användas sådana växtskyddsmedel som är godkända för sitt bruksändamål i Finland. På Landskapsregeringens webbplats finns en förteckning över godkända växtskyddsmedel.

När växtskyddsmedlen används på korrekt sätt och med hänsyn till de karenstider som ska hållas innan produkterna släpps ut på marknaden överskrider inte de tillåtna gränsvärdena för de växtskyddsmedel som används.

Övervakningen av att resterna av växtskyddsmedel är förenliga med bestämmelserna utförs bl.a. inom ramen för det nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester där prover samlas in från partiaffärer, packerier, detaljaffärer och gårdsbruksenheter. Proven tas så att de kan spåras till den gård där de har tagits. Prov tas ibland också på gårdar där man vid kontroller som gäller användningen av

växtskyddsmedel har upptäckt sådana försummelse som kan leda till att halterna av växtskyddsmedelsrester i produkterna strider mot bestämmelserna.

Om det visar sig att halten av växtskyddsmedelsrester i proven överskrider de fastställda gränserna beaktas förseelsen också i tvärvillkorsövervakningen.

4.4 och registrering av djur

Vid övervakningen av tvärvillkor övervakas

- Att du har registrerat dig som djurhållare av den djurart gården har
- Att uppgifterna i registret är uppdaterade
- Förteckningen över djur på djurhållningsplats är uppdaterad
- Märkningen är i ordning
- Djurens närvaro på djurhållningsplats/gården

Märkning och registrering av djur är inget nytt krav. När en djursjukdom bryter ut måste man veta på vilken plats vart och ett djur har funnits vid respektive tidpunkt så att de djur som sannolikt har fått smittan, dvs. som i något skede kommit i kontakt med det sjuka djuret, kan avskiljas från andra djur.

4.4.1 Krav på märkning och registrering av djur

En aktör som håller svin, nötkreatur eller får- och getdjur ska

- registrera sin djurhållning och djurhållningsplats i registret över djurhållare och djurhållningsplatser
- se till att djuren hålls på en registrerad djurhållningsplats som har ett djurhållningsplatssignum
- se till att djuren märks med identifieringsmärken som uppfyller bestämmelserna
 - det ska finnas ett tillräckligt antal lediga identifieringsmärken för de djur som föds (nötkreatur, får, getter)
 - djuren är märkta och registrerade enligt bestämmelserna för respektive djurart
 - eventuella ersättande identifieringsmärken ska vara beställda och fastsatta enligt behov (nötkreatur, får, getter)
 - oläsbara eller tappade identifieringsmärken för svin (öronmärke/tatuering) ska ersättas eller tatueras på nytt enligt behov
- journalen för djurhållningsplatsen ska vara uppdaterad på varje djurhållningsplats
- de nödvändiga registeranmälningarna måste göras till de djurartsspecifika registren inom ramen för anmälningstiderna
 - anmälningarna om nötdjur görs till nötdjursregistret
 - anmälningarna om svin görs till svinregistret
 - anmälningarna om får och getter görs till får- och getregistret

Om det vid övervakning på gården upptäcks försummelse i fråga om iakttagandet av ovan nämnda krav, kan bristerna orsaka minskningar av jordbrukarstöden.

Närmare anvisningar och bestämmelser om kraven finns i anvisningarna om märkning och registrering av olika djurarter.

4.4.2 Anvisningar för märkning och registrering av djur efter djurart

I de enligt djurart upprättade anvisningarna har man samlat de märknings- och registreringskrav som ingår i EU-lagstiftningen och den nationella lagstiftningen. Därtill presenteras i anvisningarna t.ex. de anmälningsskanaler som man använder när man beställer öronmärken och ersättande märken eller gör en anmälan till registret.

Anvisning om märkning och registrering av nötdjur, Anvisning om märkning och registrering av får och getter samt Anvisning om märkning och registrering av svin kan skrivas ut på Livsmedelssäkerhetsverket webbplats. Ålands hushållningssällskap kan vid behov hjälpa till med registrering mot en avgift.

4.4.3 Terminologi

Aktör som håller djur (djurhållare)

Den aktör som är ansvarig för djuren, antingen djurets ägare eller djurets innehavare. Även de som håller ett sommarfår eller en sommargris är aktörer som håller djur. Djurförmedlare som tillfälligt ansvarar för ett djur hör inte till denna grupp. En aktör som håller djur ska registrera djurhållningen och djurhållningsplatsen i registret över djurhållare och djurhållningsplatser. När verksamheten avslutas ska detta anmälas på motsvarande sätt. Innan verksamheten avslutas görs först en anmälan om avlägsnande till det aktuella registret och först därefter en anmälan om att verksamheten upphör till kommunens landsbygdsnäringsmyndighet.

Djurhållningsplats

Vilken som helst lokal, byggnad miljö eller plats där djur hålls En enhet som består av en eller flera anläggningar, byggnader, hägn eller andra platser där produktionsdjur hålls, uppföds eller hanteras (ladugårdar, lösdriftsladugårdar, djurhallar, betesmarker).

Djurhållningsplatssignum

Ett signum som getts en djurhållningsplats och som bildas när djurhållningsplatsen registreras i djurhållar- och djurhållningsplatsregistret. Djurhållningsplatsen ska registreras innan djurhållningen inleds och djurhållningsplatssignumet används när man meddelar till registret om ändringar i uppgifterna om hållningsplatsens djur (köp, försäljning, förflyttning till en annan hållningsplats osv.) Signumet är en 12-siffrig teckenserie som börjar på FI.

Identifieringsmärke

Identifieringsmärken är av Livsmedelsverket godkända hjälpmedel för märkning av djur. Som identifieringsmärken för nötkreatur, får och getter används öronmärken där djurets EU-signum är tryckt. Öronmärken fästs i bägge öronen. Alla nötkreatur som har fötts fr.o.m. 1.1.1998 ska ha öronmärken i bägge öronen. Hos nötkreatur som har fötts 1.1.2021 och senare ska det ena märket vara ett elektroniskt öronmärke. Hos får- och gettdjur kan det ena öronmärket ersättas med mikrochip eller bolustransponder. Svindjuren ska märkas med av Livsmedelsverket godkända öronmärken eller tatuering innan de flyttas från den djurhållningsplats där de föddes, men senast vid 9 månaders ålder.

Märkningssignum

Ett signum som är djurhållningsplatsspecifikt och som används för märkning av svin.

Journalföring av djurhållningsplatsen (djurförteckning)

En uppdaterad journal över djurhållningsplatsen som förs av aktören som håller djur och varav bl.a. framgår basuppgifterna om djuren, eventuella datum för köp och avlägsnande, förflyttningsdatum, även uppgifter om avgångsplats och destination. För varje djurart (nötdjur, svin, får och getter) finns det egna regler för journalföringen. Uppgifterna i journalen ska sparas i minst tre år. Om aktören anmäler motsvarande uppgifter till registret inom den tidsfrist som föreskrivs för registeranmälningar, behöver aktören inte föra separat journal över de händelser som anmälts till registret. Då finns det heller inget krav på att journalen för djurhållningsplatsen ska förvaras.

Register, djurregister

En databaserad databas, till vilken varje aktör som håller djur ska meddela basuppgifterna om sina djur och de förändringar som skett.

Blanketter för registrering av djurhållningsplats och djurhållning, djurhållningsplatsernas registreringsanmälningar och modellblanketter för journalföring per djurhållningsplats kan skrivas ut för olika djurarter på Livsmedelsverkets internetsidor Märkning och registrering.

4.5 Djursjukdomar

Kontrollobjekt i samband med tvärvillkoren

Om någon TSE-sjukdom förekommer på gården görs på samma sätt som tidigare en kontroll av om gården har iakttagit skyldigheten att göra anmälan om djursjukdomar. Dessutom kontrolleras om myndighetens föreskrifter för att förhindra spridningen av TSE har följts på gården samt om tillsynsmyndigheten har fått nödvändig information för att klarlägga TSE-sjukdomens ursprung och utbredning. Om djur som är födda någon annanstans än i Finland har förts in till en får- och getgård, kontrolleras om djurhälsokraven som gäller TSE-sjukdomar har följts i samband med införseln av djuren.

4.5.1 TSE-sjukdomar

TSE (transmissibel spongiform encefalopati) är ett samlingsnamn för ett flertal likartade sjukdomar som förekommer hos flera olika djurarter. De mest kända TSE-sjukdomarna som förekommer hos djur är BSE hos nötkreatur och scrapie hos får och getter.

Anmälningsskyldighet

Den som håller djur ska omedelbart och så snart som möjligt i praktiken underrätta veterinär vid ÅMHM djurhållaren upptäcker att ett djur uppvisar symptom som tyder på TSE-sjukdom. Typiska tidiga symptom är ändrat beteende och skygghet. Senare drabbas djuret av störningar i balans och koordination, darrningar och kramper. I slutskedet kan djuret inte stiga upp. Hos får och getter kan scrapie också orsaka avmagring och kraftig klåda.

Också i fråga om självdöda djur och djur som avlivats på gården ska anmälan göras till veterinär vid ÅMHM ifall djuren uppvisade neurologiska symptom före sin död. Symptomen på TSE varierar kraftigt och sjukdomen går inte med säkerhet att påvisa hos ett levande djur. Sjukdomen konstateras genom laboratorieundersökningar av det döda djurets hjärna.

Ett djur som eventuellt lider av en TSE-sjukdom får inte flyttas från djurhållningsplatsen. Om veterinär anser att det gäller en reell misstanke om TSE-sjukdom (s.k. formell misstanke om djursjukdom), kan veterinären bestämma att djuret ska isoleras eller avlivas. Om det bestäms att djuret ska avlivas tar man efter avlivningen prover av djuret för undersökning avseende TSE. Dessutom kan veterinären genom sitt beslut begränsa förflyttningar av djurhållningsplatsens djur. Veterinären styr och övervakar åtgärderna, om TSE misstänks eller har konstaterats. Djurhållaren ska följa myndighetens föreskrifter för att förhindra spridningen av TSE samt ge tillsynsmyndigheten nödvändig information för att klarlägga TSE-sjukdomens ursprung och utbredning.

4.5.2 TSE-sjukdomar vid handel på den inre marknaden och vid import från andra än EU-medlemsstater

Jordbrukaren ska vid handel på den inre marknaden säkerställa att får, getter samt deras embryon och könsceller som anlänt till gården från andra EU-länder eller som skickats från gården till andra EU-

länder uppfyller de hälsovillkor som ställts på förflyttningarna. När det gäller Norge och Schweiz iaktas samma villkor som vid handel på den inre marknaden. I samband med tvärvillkorskontrollen granskar myndigheterna i hälsointygen att de villkor som ställts för förflyttningar mellan EU-länder har följts för TSE-sjukdomarnas del. För djur som förs in från länder utanför EU säkerställs uppfyllandet av TSE-villkoren i samband med den veterinära gränskontrollen.

TSE-villkoren vid handel på den inre marknaden

Jordbrukaren ska se till att veterinär vid ÅMHHM kontrollerar de får och getter som förflyttas från gården till en annan EU-medlemsstat innan djuren avsänds från gården. Veterinär vid ÅMHHM beviljar det hälsointyg som krävs för djuren vid handel på den inre marknaden efter att ha konstaterat att villkoren är uppfyllda.

Jordbrukaren ska kontrollera de får och getter samt könsceller och embryon från får och getter som anlänt till gården från andra EU-medlemsstater och säkerställa att villkoren för djurens hälsa, inbegripet villkoren för TSE-sjukdomar, uppfylls i de hälsointyg som beviljats djuren. Om villkoren inte uppfylls måste jordbrukaren ta kontakt med veterinär vid ÅMHHM.

TSE-villkor vid import från länder utanför EU

Jordbrukaren ska se till att de nötkreatur, får och getter samt könsceller och embryon från får och getter som anlänt till gården från länder utanför EU har kommit in till EU:s territorium via veterinär gränskontroll och att de åtföljs av ett CVEDA-dokument som beviljats i samband med denna kontroll och som ska sparas på samma sätt som hälsointyget och övriga dokument. Före importen ska alla importkrav granskas, också huruvida importen av den berörda djurarten är tillåten från ursprungslandet ifråga.

Bokföringsskyldighet

Jordbrukaren ska föra bok över de djur, könsceller och embryon som kommit till gården från utlandet eller som förflyttats från gården till andra EU-medlemsstater. Bokföringen ska förvaras i minst fem år efter det att sändningarna har anlänt eller avgått. Bokföringen ska innehålla följande uppgifter:

1. uppgifter om importerade djur samt deras identifieringsuppgifter,
2. antalet djur,
3. djurens avsändare och avgångsplats, mottagare samt destinationsplats,
4. importdatum,
5. vilka dokument som har åtföljt leveransen. Bra praxis är att ta kopior på dokumenten och arkivera dem samt
6. om mottagna djur överläts vidare, följande kända mottagare samt leveranstidpunkten.

Foto: Catharina Henriksson

5 Föreskrivna verksamhetskrav som gäller djurens välbefinnande

Kontroll av djurens välbefinnande som gäller tvärvillkoren inriktas på hållning av följande produktionsdjur:

- Nötkreatur
- Svin
- Får
- Getter
- Värphöns
- Hästar
- Bison
- Hägnade hjortar
- Strutsfåglar
- Ankor, myskankor, gäss
- Kalkoner
- Pälsdjur
- Broilrar
- Andra produktionsdjur, såsom vaktlar, produktionskaniner, moderdjur av broiler och värphöns och hägnade djur för produktion av kött ägg eller avelsdjur bl. a. vildsvin, dovhjort, fasan och gräsand.

5.1 Tvärvillkorens krav på djurens välbefinnande enligt djurskyddslagen och djurskyddsförordningen

Åland har egen djurskyddslag (1998:95) och djurskyddsförordning (1998:96) som jordbrukaren måste följa. Dessa finns att hämta från Ålands landskapsregeringens webbplats genom att skriva in lagarnas nummer. <http://www.regeringen.ax/alandsk-lagstiftning>. Mer information finns på ÅMHM:s webbplats www.amhm.ax.

Tvärvillkorens krav på djurens välbefinnande har breddats så att de omfattar alla produktionsdjur som hålls för jordbruksändamål. Det har tillkommit ytterligare krav på de grupper av produktionsdjur som redan tidigare har omfattats av tvärvillkoren. Gårdens produktionsinriktning påverkar vad de utökade kraven innebär på den enskilda gården i praktiken.

Sällskapsdjur som inte används i jordbruksverksamhet ingår inte i tillsynen av tvärvillkor. Tvärvillkoren gäller inte heller s.k. husbehovsanvändning av några hönor som hålls för familjens eget behov. Djur som ingår i avtal om uppfödning av ursprungsraser omfattas dock av tillsynen över tvärvillkoren. Djur på besöksgårdar omfattas i regel inte av tvärvillkoren.

Även om kraven har blivit fler för till exempel hästgårdarna gäller övervakningen ändå inte hästar som används inom sport eller enskilda hästar för hobbyändamål. Att låta betäcka en eller två hästar anses också vara hobbyverksamhet. Tillsynen över tvärvillkoren gäller inte heller hästar som i sitt hästpass har en anteckning om att de permanent är odugliga för livsmedelskedjan.

För tvärvillkorens del omfattas fiskar, kräldjur, groddjur, blötdjur och bin inte av kontrollerna av produktionsdjurens välbefinnande.

Nya övervakningsobjekt för alla produktionsdjur är från och med 2016 byggnadernas och anordningarnas material, säkerhet och renhållning på djurhållningsplatsen, krav på utomhusfällor, användning och kontroll av automatiska utfodrings- och dricksanordningar, inspektioner av djurens välbefinnande tillräckligt ofta samt bokföring över djur som dött. För olika djurslag finns dessutom övervakningsobjekt som gäller respektive djurslag.

Tvårvillkoren som gäller djurens välbefinnande skapas utifrån gällande djurskyddslagstiftning och medför alltså inga nya krav på hållning av produktionsdjur. Kontrollen inriktas på krav i lagstiftningen som definierats i förväg. Dessa krav gäller både kalvar och minst 6 månader gamla nötkreatur, svin, får, getter och värphöns, varje djurslag skilt för sig. Därtill ställs skilda krav för andra produktionsdjur (bl.a. hästar, bison, hägnade hjortar, strutsdjur, ankor, myskankor, gäss, kalkoner, pälsdjur, broilrar, hägnat vilt, vaktlar, kaniner och hägnade renar). Lagstiftningen om alla produktionsdjurs välbefinnande uppräknas i kapitel 8 Vad bygger tvårvillkoren på.

Urvalsbaseerade kontroller av djurens välbefinnande som gäller tvårvillkoren inriktas främst på nötkreatur, svin, får, getter, värphönsier med fler än 350 höns, broilrar och kalkoner. Även andra produktionsdjur som nämns ovan kontrolleras i samband med de urvalsbaseerade kontrollerna. Om det i samband med kontrollen på gården observeras andra produktionsdjur utöver de som utvalts för kontroll, ska även dessa djurs välbefinnande kontrolleras. Om exempelvis en gård med köttboskap har valts ut för kontroll, och det även finns ankor och gäss på gården så kontrolleras alla dessa djurs välbefinnande.

Utöver det planerade urvalet kan produktionsdjurens välbefinnande kontrolleras även för tvårvillkorens del i situationer där regelstridig djurhållning har upptäckts i samband med en annan djurskyddsinspektion. Om en djurskyddsmyndighet som besöker gården konstaterar att man bryter mot bestämmelserna om djurens välbefinnande, kan kontrollen utvidgas till att gälla även tvårvillkoren. Då riktar kontrollen uttryckligen på kraven i tvårvillkoren. I praktiken är det veterinär vid ÅMHM, som besöker gården och utför den utvidgade kontrollen för tvårvillkorens del.

5.1.1 Kontroller av nötkreatur, svin, får, getter och värphöns

Vid kontrollerna övervakas för vart och ett djurslag kraven på utfodring och vattning, inklusive användning och kontroll av automatiska utfodrings- och dricksanordningar, utrymmeskraven och förhållandena på djurhållningsplatsen, bl.a. belysningen, byggnadernas och anordningarnas material och säkerheten och renhållningen på djurhållningsplatsen. Dessutom övervakas inspektionen av djurens välbefinnande, vården av sjuka och skadade djur, kravet på utomhusfällor samt att djuren har tillräckligt skydd mot ogynnsamma väderförhållanden och bokföringen över djur som dött.

I fråga om nötkreatur, svin, får och getter kontrolleras också djurens uppbindning. Då det gäller svin, höns och nötkreatur kontrolleras dessutom kraven på beredskap för störningar i ventilationssystemet.

Då det gäller nötkreatur kontrolleras kraven på bland annat användning av strömedel, tillfredsställande av kalvarnas sociala behov, att kalvarnas välbefinnande kontrolleras minst två gånger om dagen och tillgången på råmjölk. I fråga om svin kontrolleras därtill de krav som gäller bland annat kraven för uppfödning i grupp, tillfredsställande av de sociala behoven, grisarnas kastrerings- och avvänjningsålder. I fråga om värphöns kontrolleras därtill de krav som gäller bland annat reden, sittpinnar och strö.

Tillräckligt med material att undersöka för svin

Enligt djurskyddsbestämmelserna ska svinen beroende på den plats där de hålls ges halm eller annan för platsen lämplig stimulans varmed djuren kan tillfredsställa sina arttypiska beteendebestöv.

När behövs ett larmsystem för ventilationen i ladugården?

Om djurens hälsa och välbefinnande är beroende av ett mekaniskt ventilationssystem ska det i djurstallet finnas ett system som ger larm vid funktionsstörningar. Ladugårdar med maskinell ventilation är vanligen försedda med undertrycksventilation. I samband med elavbrott eller om maskinen går i olag kan ventilation med självdrag förslå, om draget i ventilationskanalerna är tillräckligt. Larmanordningar behövs således inte, om det förutom maskinell ventilation också finns fungerande (naturlig) ventilation med självdrag. Alarmsystemet kan fungera med till exempel en ljus- eller ljudsignal eller påringning till mobilen ifall det blir störningar i ventileringen.

5.1.2 Kontroller av andra produktionsdjur

I fråga om andra produktionsdjur bl.a. hästar, bison, hägnade hjortar, strutsfåglar, ankor, myskankor, gäss, kalkoner, pälsdjur, broilrar, hägnat vilt, vaktlar, kaniner och hägnade renar kontrolleras inom tvärvillkorskontrollerna de krav som gäller till exempel vattentillgång och utfodring, utrymmen och förhållanden på djurhållningsplatsen, bl.a. belysning, byggnadernas och anordningarnas material och säkerheten och renhållningen på djurhållningsplatsen. Dessutom övervakas inspektionen av djurens välbefinnande, vård av sjuka och skadade djur, krav på utomhusfållor samt att det finns tillräckligt skydd mot ogynnsamma väderförhållanden och bokföring över djur som dött.

6 Hur övervakas iakttagande av kraven?

Iakttagandet av de tvärvillkor som beskrivs i denna guide övervakas av inspektörer vid Ålands landskapsregering, Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) och Statens ämbetsverk på Åland.

Under året kan ett flertal kontroller av tvärvillkor utföras på gården. I allmänhet sker kontrollerna i samband med kontroller av andra stöd. I praktiken kan det på samma gårdar också göras övervakning av stöd eller kontroller inom den grundläggande kontrollen över djurhållningen, t.ex. urvalsbaserade djurskyddsinspektioner. Också försummelser av tvärvillkor som observerats i samband med andra kontroller än tvärvillkorskontrollen kan leda till stödavdrag.

För var och en kontroll fyller inspektören i ett observationsprotokoll varav framgår vad som granskats och eventuella försummelser. Om inspektören upptäcker brister i iakttagandet av tvärvillkor antecknar han eller hon försummelserna i en bedömningsbilaga. I den antecknar inspektören också sin bedömning av försummelsens allvar, omfattning, varaktighet och upprepning samt uppsåtlighet. Dessa faktorer kan höja eller sänka den föreslagna påföljdsprocenten som **i regel är 3 %**. Om försummelsen enligt strafflagens definition betraktas som **uppsåtlig**, är påföljden av försummelsen **i regel 20 %**. Påföljden riktar sig mot alla de ansökta stöd som förutsätter att tvärvillkoren följs.

Tvärvillkorens minimikrav för god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden samt de föreskrivna verksamhetskraven indelas i följande moduler som kallas villkorsområden:

- krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden
- folkhälsa, djurhälsa och växtskydd
- djurens välbefinnande

Om inspektören upptäcker flera försummelser av samma villkorsområde, bestäms påföljdsprocenten för villkorsområdet enligt den högsta föreslagna påföljdsprocenten för en enskild försummelse. Om fler än en försummelse upptäcks i fråga om olika villkorsområden fastställs en påföljdsprocent separat för vart och ett villkorsområde. Påföljdsprocenterna för de olika villkorsområdena räknas samman. Om det inte är frågan om en upprepad eller uppsåtlig försummelse kan påföljden dock vara högst 5 %.

Om samma försummelse upprepas inom en treårsperiod räknas det som en upprepad försummelse. Då multipliceras den påföljdsprocent som getts för försummelsen gången innan, och vid ID-övervakning den föregående sammanlagda sanktionsprocenten, med tre. Avdraget kan dock vara högst 15 % av det sammanlagda beloppet av stöd. Om man når upp till ett avdrag om 15 % skickas ett anmärkningsbrev till jordbrukaren. Om jordbrukaren efter att ha fått anmärkningsbrevet fortsätter att bryta mot samma bestämmelse eller krav betraktas försummelsen som uppsåtlig och då kan påföljdsprocenten rentav stiga till 100 %.

Om försummelsen är ringa kan man tillämpa ett s.k. system för tidig varning. Då görs inga stödavdrag på grund av försummelsen, utan man skickar jordbrukaren ett brev, där man förutsätter att jordbrukaren rättar till situationen inom utsatt tid. Tidsfristen kan variera beroende på försummelse. Om man senare, vid en inspektion som gjorts inom tre kalenderår, konstaterar att inga korrigerande åtgärder har gjorts, blir avdraget för försummelsen minst 1 % för det år då försummelsen ursprungligen observerats, och för det år den förnyade kontrollen gjorts påförs gården påföljd för upprepad försummelse. Om jordbrukaren har rättat till försummelsen inom utsatt tid görs inga stödavdrag. Systemet med tidig varning kan inte tillämpas när det gäller försummelser som kan orsaka omedelbar fara för folkhälsan eller djurs hälsa.

Beloppet av stödavdraget i euro med anledning av tvärvillkoren beräknas utifrån det totala beloppet av stöden för det år eller de år då försummelsen skedde. År 2022 kan avdraget hänföra sig till det totala beloppet av stöden för 2020, 2021 och/eller 2022. Avdraget kan gälla endast ett år, men om försummelsen har existerat eller skett redan före 2022, hänför avdraget sig till alla år då försummelsen skedde, dock så att påföljden retroaktivt kan utsträckas endast till åren 2021 och 2020. Om det inte finns visshet om vilket år försummelsen skedde, beräknas påföljden på basis av det totala beloppet av stöden för observationsåret.

Innan påföljdsprocenten fastställs kan koordinatören för tvärvillkor på förslag av inspektören sänka påföljdsprocenten till en procent eller höja den till fem procent, om han eller hon anser det befogat. Koordinatören sammanställer alla övervakningar av tvärvillkor på gården och fastställer den slutliga påföljdsprocenten då alla övervakningar av tvärvillkor som ska utföras på gården det aktuella året har slutförts.

I det slutliga protokoll som skickas till jordbrukaren räknas upp alla försummelser som upptäckts i samband med kontrollerna under året i fråga. Stödavdragen i euro framgår av beslut som fattas av kommunens landsbygdsnäringsmyndighet och beslut som fattas av Ålands landskapsregering. Avdraget tas från det stöd som ska betalas ut eller verkställs i form av återkrav ifall stöden redan har hunnit betalas ut. Närmare information om övervakningen och påföljderna ingår i den årliga ansökningsguiden för jordbruksstöd.

Om samma försummelse observeras på nytt på gården inom tre kalenderår är det frågan om en upprepad försummelse. När försummelsen upprepas första gången bedöms den, och den här påföljdsprocenten multipliceras med tre. I samband med senare upprepningar multipliceras den påföljdsprocent som gavs för den berörda försummelsen gången innan och vid ID-övervakning den föregående totalsanktionsprocenten med tre. Minskningen kan dock vara högst 15 % av det totala beloppet av stöd som förtecknas i tabell 2. Om minskningen på 15 % uppnås skickas ett anmärkningsbrev till jordbrukaren. Om jordbrukaren efter att ha fått anmärkningsbrevet fortfarande bryter mot samma bestämmelse eller krav anses försummelsen vara uppsåtlig, vilket kan leda till att stödet minskas med upp till 100 %.

Foto: Annette Loumann

7 Rådgivning om tvärvillkoren

I fråga om tvärvillkorens krav och genomförandet av tvärvillkor på din gård kan du få sakkunnig och tillförlitlig rådgivning om tvärvillkoren. Rådgivningen sker helt konfidentiellt och har ingenting att göra med tvärvillkorsövervakningen. Rådgivningsbesöken skraddarsys alltid efter din gårds behov.

Rådgivningen erbjuds av Ålands Hushållningssällskap och andra personer som landskapsregeringens näringsavdelning har godkänt som rådgivare. Under rådgivningsbesöket går rådgivaren igenom en checklista som visar om tvärvillkorens krav uppfylls på din gård. När det gäller sådant som behöver förbättras ger rådgivaren instruktioner och skriver upp åtgärds- och förbättringsförslag på checklistan. Checklistans innehåll kommer endast till jordbrukarens och rådgivarens kännedom.

Rådgivningen är indelad i tre rådgivningsmoduler:

- **Miljö** dvs. vattenvård, jordmån och kollager, biologisk mångfald krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden
- **Produktionsdjur** dvs. blandning av foder, utfodring av djur och foderhygien.
- **Växtskydd, livsmedelshygien och foderhygien på växtproduktionsgårdar**

Välj de rådgivningsmoduler som passar dig bäst. Rådgivningen är avgiftsbelagd, men rådgivningen finansieras från det EU-delfinansierade landsbygdsutvecklingsprogrammet. Du ansöker om stödet för jordbruksrådgivning utan mervärdesskatt i samarbete med din rådgivare. Rådgivaren skickar ansökan för jordbrukarens räkning till Ålands landskapsregering.

8 Vad bygger tvärvillkoren på?

8.1 Krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden

Kraven på och goda miljöförhållanden baserar sig på statsrådets förordning 4/2015 med ändringar. Kraven har slagits fast nationellt i överensstämmelse med det som krävs i artikel 94 och bilaga III till Rådets förordning (EG) nr 1306/2013. Kraven gäller jordbrukare som har ansökt om sådana jordbrukarstöd som förutsätter att tvärvillkoren följs. Tabellen innehåller en förteckning över de nationella författningar som gäller kravet på god jordbrukarsed och goda miljöförhållanden.

Nationella författningar som gäller tvärvillkorens krav på god jordbrukarsed och goda miljöförhållanden

Statsrådets förordning om krav på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden enligt tvärvillkoren (4/2015) med ändringar

Statsrådets förordning om föreskrivna verksamhetskrav enligt tvärvillkoren samt övervakningen av att verksamhetskraven och kraven på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden följs (7/2015) med ändringar

Vattenlagen (587/2011) kap. 4

Vattenlagen för landskapet Åland (61/1996) kap. 4 8 § och kap. 6

Vattenförordningen för landskapet Åland (93/2010) 5 §

Miljöskyddslagen (527/2014) 17 §

Statsrådets förordning om ämnen som är farliga och skadliga för vattenmiljön (1022/2006) 4a §

Naturvårdslagen (1096/1996) 23 § och 29 § 1 mom. 9 punkten

Ålands landskapsförordning (ÅFS 113/1998) 5 § 8

Ålands landskapslag (82/1998) 6 §

Lag om bekämpning av flyghavre (185/2002)

Ålands landskapslag om bekämpning av flyghavre (68/1977)

8.2 Föreskrivna verksamhetskrav

De föreskrivna verksamhetskraven bygger på de förordningar och direktiv som avses i artikel 93 och bilaga II till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1306/2013. Bestämmelserna ska iakttas såsom föreskrivna verksamhetskrav. Direktivens bestämmelser ska iakttas så som de satts i kraft i Finland.

När det gäller föreskrivna verksamhetskrav på Åland tillämpas i fråga om de lagstadgade skötselkraven EU-direktiven som sådana och dessutom tillämpas Ålands lagstiftning genom vilken direktiven i tabellerna har satts i kraft. Ålands landskapsregering lämnar ytterligare information om lagstiftningen om tvärvillkor på Åland.

Foto: Catharina Henriksson

Ytterligare information lämnas av:

Statens ämbetsverk på Åland

Torggatan 16 B, PB 58

22101 Mariehamn

tfn (018) 635 270

fax (018) 635 286

www.ambetsverket.ax

Ålands landskapsregering

Självstyrelsegården, PB 1060

22111 Mariehamn

tfn (018) 25 000

fax (018) 191 55

www.regeringen.ax

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet

Norragatan 17

22100 Mariehamn

tfn (018) 528 600, växeln

fax (018) 528 601

www.amhm.ax

Kommunernas landsbygdsnäringsmyndigheter

Livsmedelverket, www.ruokavirasto.fi/sv

Säkerhets- och kemikalieverkets (Tukes), www.tukes.fi/sv